

**Tabvlæ Navfragii, Sev Echo Concionvm Aliqvot, Qvæ
Blattarvm Inclementiam easêre, de Festis ac Dominicis**

Qvarta Navfragii Tabvla Seu Echo Concionvm Aliqvot, Qvæ Blattarum
inclementiam easêre, de Dominicis & Festis

Bosquier, Philippe

Coloniae, 1618

IV. Dominica Pentecostes.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56172)

DOMINICA PENTECOSTES.

In Cathedrali S. Audomari, 1600. horâ
primâ pomerid. & iterum, Estroenij,
sed magnis additionibus,
1616. ante me-
ridiem.

*Thema. Ego veritatem dico vobis: expedit
vobis, ut ego vadam: si enim non abiero, Pa-
racletus non veniet ad vos: si autem abiero,
mittam eum ad vos. Ioann. 16.*

- Dicendum ho-
die mihi
- 1. Nunquamne ante Pentecosten rece-
perint Spiritum-sanctum Apostolis
& cur antè vel Passionem, vel Af-
censionem Domini missus ad eos non
sit sicut hodie;
 - 2. Cur hodie præcisè missus: cur tripli-
ci specie, Venti, Ignis, & Linguarum
& quid in Apostolis effecerit;
 - 3. Qua præparatione vsi Apostoli. AVE.

I.

*Nunquamne ante Pentecosten receperint Spiritum-
sanctum Apostoli, & cur antè vel Passionem vel
Ascensionem Domini, missus ad eos non sit,
sicut hodie.*

Vestram fidem (Auditores &c.) an non vel ex
me, vel ex Diacono auditis, aut lectis his ver-
bis

bis (Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, tem abiero, mittam eum ad vos,) mox animo co-
pistis, Apostolos nunquam Spiritum-sanctum
hunc diem recepisse? O minor; Nam sic & mihi
que primū in mentem venit. Alios meo pedet-
rior scilicet. Homines sunt alij quoque, humani
ipsis nihil alienum.

Nunquamne ergo (inquiet aliquis) Apostoli
ante hunc diem, Spiritum sanctum acceperant?

Respondebo. Sed antè videndum, quid hic per-
bitum, aut discessum suum à suis, hic Christus intel-
ligat.

Duo possunt in- (1. Recessus Christi per mortem.
telligi (2. Recessus per ascensionem.

* 1. Recessus Christi per mortē in cruce, qui hand
diurnus, sed triduanus diu taxat fuit, quia tertio
die resurrexit, & deinde ad luos sæpè sapius rediit,
& per dies 40. adparuit, loquens eis de regno Dei.
Act.

De recessu isto est illud Lucæ 9. Duo viri, Moyses &
Elias visi in maiestate, loquebantur cum Iesu, & dice-
bant excessum eius, quem completurus erat in Ierusa-
lem: in Transfiguratione eius scilicet: vbi Arias Mon-
tanus vertit; dicebant exodum eius, quem futurus era-
implere in Hierusalem. Castalion, & cum eo aliquis
lius, exitum verterunt; idemque Castalion in mar-
gine exitum illum interpretatur per vnicam hanc
vocem (mortem) & Vatablus annotat. ii. in c. 9. Luc. sic
habet: id est mortem; hoc est, dicebant, quo mortis gene-
re moriturus esset in Ierusalem; quem sensum tam E-
rasmus, quam Valla præostenderunt. Nam Erasmus
sic in annotat. Excessum (inquit) mortem intelligit. Nā
Græcè ἔξοδος id est exitum, non ἐξασίω. Valla autem
sic quoque in annotat, hic: Excessus pro morte accipi-
endus est, vt apud Ciceronem de legibus: Certe non lon-
ge ab

ge ab adibus tuis inambulans post excessum suum Romulus Proculo Iulio dixerit, se Deum esse, & Quirinum vocari. Et apud Valerium Maxim. Tui quoque clarissimi excessus, Cato, Vtica monumentum est, in qua ex fortissimis vulneribus tuis plus gloria, quam sanguinis manavit. . . . vt apud Quintilianum in Mathematico: Comendo vobis exitum meum. Et apud Plinium ad Cornelium Tacitum: Petis, vt tibi exitum auunculi scribam.

2. Petr. 1. Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum, &c. *ἔξοδov*, exitum.

* 2. Recessus per Ascensionem, sessuri ad dexteram Patris, vsq; ad Resurrectionē, & Iudiciū vnā omniū.

De isto solo intelliguntur hæc verba: Nisi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos: id est, nisi ad Patrem ascendero, daturus indē dona hominibus.

Patet vel ex istis immediatē sequentibus; si autem abiero, mittam eum ad vos.

Nunquamne ergō antē hunc diem illū receperāt?

Receperunt profectō

{	1. Baptisati;
	2. Concionatores creati;
	3. Miraculorum gratia donati, & emissi;
	4. Confessarij instituti.

* 1. Baptisati, non baptismo Ioannis, qui Spiritum sanctum non cōferebat, etsi hūc preparabat; sed Christi, quo Christiani conscribimur, peccata remittuntur, iustificantur paruuli magnique, tam qui personalia peccata hūc adferunt, vt ætate prouecti, vt Ethnici, Turcæ, &c. quān qui naturale tantū seu originale, vt adhuc infantes, quæ omnia sine Spiritu sancti infusione non fiunt.

Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei, non Ecclesiæ adnumerari, non cælo munerari.

Ideo colūba, Spiritus sancti hieroglyphicum, in caput

put Christi baptismum recipientis in Iordane, *per*
Baptismæ manu, descendit.

Idem principio nascētis Ecclesiæ, visibiliter
ptizatos illabebatur Spiritus sanctus.

Act. 8. *Tunc imponebant manus super illos, & acci-*
bant Spiritum sanctum.

Remissio peccatorum, siue per Baptismum, siue per
Sacramēta donetur, propriè Spiritus S. est, & ipsi soli
ius efficiētis priuilegiū manet. Cyp. li. de bap. Christi.

Nam baptismō Christi baptizatos Apostolos quā
dubitet?

Nam alios baptisasse leguntur.

Qua fronte alios mundarent immundi?

Ab immundo quid mundabitur?

Quo iure ciuitate Christiana donarēt Ethnicos &
exteros, qui ipsi nondum ciues conscīpti essent? Do-
namur enim ciuitate Christi & Dei, eiusque ciues con-
scribimur per baptismum, qui est ianna Sacramēto-
rum, & iurium in passionem Christi.

Quomodo aliis proponerēt, & (ut sic dicam) pro-
pinarent poculum, quo ipsi nunquam vsi essent?

Audirent, *Medice cura te ipsum.*

Et: *Qui sibi nequam, cui bonus?*

Et: *Omnes sibi melius esse malle, quàm alteri. Pro-*
mus sum egomet mihi.

Aegros, prægustatione medicorum, ad potiones
quasuis sumendas optimè animari.

Viatores audacius vias carpere in syluis quamlibet
inuis, cum viæ præmonstratores, sunt etiam præci-
tores.

* 2. *Concionatores creati, & hūc illūc destinati.*
Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris
vestri, qui loquitur in vobis.

Psal. 44. *Lingua mea calamus scribæ, Spiritus-sancti*
velociter scribentis.

Vt ventus, & digitorum saltantium periti Organistæ motus, tactusq; , loquacia reddit organa; sic gratia Spiritus-sancti, Concionatores.

*Est Deus in nobis, agit ante calefcimus illo,
Sedibus æthereis spiritus ille venit.* Ouid.

Maximè verò necessarius huc fuit Apostolis Spiritus S. quòd ex piscatoribus & idiotis, repente fiebant piscatores hominum, & Concionatores, quum vix, post longa quoque studia, nunc vobis à nobis satisfiat.

1. Cor. 12. *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu-sancto.*

* 3. *Miraculorum gratia donati, & emissi, quæ sine Spiritu sancto non fiunt.*

Digitus Dei est hic, aiebant Magi Pharaonis, vt Moysi miraculis inimitabilibus. Exod. 8.

Si in digito Dei eycio dæmonia, id est, in Spiritu-sancto, ait Christus? *profecto peruenit in vos regnum Dei.* Luc. 11.

Dextra Dei tu digitus, ait Hymnus hod. de spir. S.

Miracula autè edidisse Apostolos, etiàm antè mortem Christi, & in hunc diè, quis nescit? Nam post mortem eius etiàm maiora fecisse, quàm Christus ipse fecerat, constat, non sua quidem, sed à Christo communicata potestate, & Domino seruis suis minimè inuidente, quod est rarissimum. Volunt enim ferè Alexandri Magni, maiores populo suo semper videri, & vel Aristotelica scientia antecellere. Davidis gloriæ Saul inuidet. 1. Regg.

Luc. 9. *Conuocatis Iesus 12. Apostolis, dedit illis virtutē & potestatē super omnia dæmonia, & vt læguores curarēt.*

Matth. 10. *Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones eycite; gratis accepistis, gratis date.*

Aliquādò reuersi sunt ad Christum septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiàm dæmonia subyciuntur nobis in nomine tuo. Luc. 10.

Dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Ibid.

Hæcine ab hominibus non entheatis, & Spiritu sancto vacuis fieri potuissent?

* 4. Confessarij, aut Confess. auditores, & interrum Iudices instituti.

Insufflans in eos, dixit, Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Ius vitæ mortisque in animas accipite.

Adflati sunt rum Spiritu-sancto, quasi transdito & transfuso per canalem sacrum oris Christi, inter Resurrectionem eius atque Ascensionem.

Ne addam etiam accepisse, cum Sacerdotes & Sacrifici in vltima cœna creati sunt, illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem: &c.*

D. Greg. Naz. orat. 6. de Spiritu-sancto ait: *Spiritus-sanctus ad discipulos se particulatim confert, & ut mensura, qua recipientium facultati responderet, in principio scilicet Euangelij, post Passionem, post Ascensionem: Virtutes (id est, miracula) perficiens, adflatus, in linguis flammeis conspectus. Ergo.*

Cur igitur videtur hic Christus insinuare, non accepisse ante hunc diem?

Item ibi: *Spiritus nondum erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus?* Ioan. 7.

Dixit, differē-
tię causā; nūc
illum acceperē

} 1. Visibiliter; } 2. Plenē; } 3. Stābiliter.	} Alias	} verò	} 1. Inuisibiliter } 2. particulatim } 3. Instabiliter.
--	---------	--------	---

* 1. *Visibiliter*, id est, sensiliter. Nam & ventum horrifonum audierunt, quasi silentium poscentis linguas, ignemque viderunt, huc illucque sese dispertientes ac insidentes; & nouo æstu incaluerunt, seu suauiter arserunt. *Facta sunt intus corda flammantia.* Greg.

Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dū loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Si hoc sermo Dei insonans auribus, potuit in cordibus, quid Deus in igne totus il lapsus eorumdem pectoribus?

Venti quoque adflatu, inordinati calores atque adfectus refrixerunt.

Facit hoc, fugat illud amorem. Ouid. Metam.

Incendiarius quidam hodiē, & ignitis telis armatus Cupido fuit, Spiritus-sanctus.

Ignē veni mittere in terras, & quid volo, nisi vt ardeat?

Vento fuit ignis ille comitatus, tam fouendo in suis incendio bono, quam malo extinguendo. Nam

Lenis alit flammās, fortior aura necat. Ouid.

Ex eodem (vt sic dicam) ore calidum & frigidū: aut altera manu ignis, & flabellum; altera, aqua atque extingui bulum.

* 1. Inuisibiliter verò alias. Nam, vt nunc nemo, nec qui baptisatur, nec qui baptisat, nec fideiussores ipsi & Patrini, vident Spiritū-sanctum, neque ignis, neque columbæ specie, descendentem atque illabentē, nec sic Apostoli ipsi, cū alias Spiritu-sācto donati sūt.

* 2. Plene, id est, cuique quantum satis ministerijs æquē omnibus ritē exercendis, ad quæ deinceps deinceps destinabatur, Doctrinæ, Vitæ, Miraculū, Prophetijs, &c. Et si non omnes Doctores, non omnes Prophetæ, &c. D. Greg. Naz. vbi sup.

DD. Hieronymus, Chrysol. Oecumenius dicunt, Apostolos ante Ascensionem accepisse Spiritum-sanctum, sed non omnia eius dona.

Tum scilicet gustarunt tantum, aut libarunt; nunc verò vbertim biberunt, imò inebriati sunt.

Tunc irrorati; nunc immerfi.

Tunc tincti aut picti, nunc imbuti.

Tunc per partes (gal. en detail.) ad diuersa munia; nunc globalim (gall. en gros & en bloc.) ad omnia.

Tunc vel pilani, vel sagittarij tantum, aut leu-
maturæ milites sunt autorati; nunc verò facti
phraçti.

Tunc ad velitationem; nunc ad iustam acim
structi, ac muniti.

Tunc pleni quidem, nunc superpleni, vt quæ
Virgo Maria.

Ideò dictum: *Repleti sunt omnes Spiritu-sancto.* Re-
pleti, id est, iterum impleti; nam antea Christus pro
capacitate quâ tum erant, & negotiorum præsentium
necessitate implerat.

Vinum bonum seruaturn vsque adhuc. Ioan. 2.

A Samuele seruatus hic annus, Sauli de indolentiâ
1. Reg. 9.

Quidam, ipsam quoque virginem Mariam, et si alias
plenam, superplenam factam putant, ad nouas opera-
tiones: et si contra noster Franciscus ab Ossa, homo
sanè doctissimus iuxta ac religiosissim^{us}, dicat, anim-
aduertendum, quod tantum Maria ab Incarnatione Ver-
bi omni gratia plena fuit, vt aliqui dicant, quod nihil be-
diè Spiritus-sanctus ei contulit. Nam omnem gratiâ
quam erat prædestinata, recepit tunc. Nunc autem nihil
visibilis Spiritus-sancti venit super Mariam, nil gratiâ
conferens, sicut columba, super Christum in Iordane. Id
ab Ossa, ser. de Dom. Pent. in fine Exordij.

* 3. *Stabiliter*, ad eò vt deinde eos nunquam sic de-
feruerit, vt peccare capitaliter possent, et si venialiter
possent, quod vltimum fieri potest, etiam constanter
gratiâ Spiritus-sancti.

Ideò nunc dictum: *Sedit quæ supra singulos eorum.*

Ioan. 14. *Apud vos manebit, & in vobis erit.*

Ibid. *Paraclitum dabit vobis Pater, vt maneat vobis-
cum in æternum.*

Elias Cretensis Episc. in orationem B. Greg. Naz.
de Spiritu sancto. *Linguarum in Apostolis seorsim, designat
Spi*

Spiritum sanctum in eis adqueuuisse.

Ego confirmaui columnas eius. Psal.

Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Psal.

* iij. *Alias verò & accessit, & abiit ab ipsis, uti à nobis, postquam eum in Baptismo accepimus, aut in alijs sacramentis, pro dolor.*

Erramus enim, & peccamus ferè omnes deindè sæpissimè, vndè & Penitentia huc misericorditer instituta, quasi secunda post naufragiũ tabula, aut harpago & hamus, ad expiscandam gratiam perditam, & vehit aquis immerfam.

D. Gre. hom. 30. in Euan. *In quorundã et enim corda venit Deus, & mansionẽ non facit: quia per cõpunctionẽ quidem Dei respectu percipiunt, sed tentationis tempore hoc ipsum quod cõpuncti fuerant, obliuiscuntur: sicque ad perpetrãda peccata redeunt, ac si hæc minimè plãxissent.*

In Saulem aliquãdò, venit, sed mòx recessit, & spiritui malo loco cefsit. 1. Reg.

Ad Eliã veniebat, sed abibat quoque, ut qui modò adamante erat firmior, modò lepore timidior, & desperabundo similis. 3. Reg.

Apostoli quor: es lapsi antè hũc diẽ, nũc in murmura, nũc in ambitũ, nũc in obstinatã incredulitatẽ &c.

Ipsi Iacobus, & Iohãnes primas cathedras in futuro Christi regno, solo iure cognationis, ac matris quidem ambitiosa intercessione adpetuerunt. Matth. 20.

Inter ceteros quoque facta est contentio, quis eorũ videretur esse maior. Luc. 22.

D. Petrus, percussor Malchi, Domini sui desertor, periurus, &c.

D. Thomas aliquamdiu obstinatus hæreticus: *Nisi videro, nisi tetigero, &c. non credam,* inquit, *Vide tabulam nostram primam Naufragij, conc. in Dominicã in Albis, parte 2.*

Non ergo eos Christus hic simpliciter negatis Spiritum recepisse, sed sic.

Sic, scilicet, ut Christus acceperat in baptismo, per quem Spiritum descendentem videris, & manens in eo, &c. Ioan. x.

Et requiescet super eum Spiritus Domini. Isai.

Aut cur ait, nisi abiero, non veniet, id est, vno seculo nisi mortem obpetiuero; & alio, nisi coelum ascendere

Videtur enim hic insinuatum

1. Præsentia corporea necessitas;
2. Simultas inter Spiritum sanctum & Christum;
3. Loci occupatio;
4. Impotentia Spiritus sancti.

* 1. Præsentia corporea necessitas, ut nisi localiter & corpore à suis absit, adsit Patri, à Patre ipso ram illustre donatium non sit impetraturus. An hinc terris hoc impetrare è cælo non poterat?

Planè videtur ita loqui, ut quondam Regulus ille de filio suo febricitante: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Ioa. 4. q. d. Præsentia tua necessaria.

D. Gregor. hom. 28. in Euang. In fide dubitavit... Corporalem Domini præsentiam quærebat, qui per Spiritum nusquam deerat. Minus itaque in illum credidit, quem non putavit salutem posse dare, nisi præseus esset & corpore. Si enim perfecte credidisset, proculdubio sciret, quia non esset locus, ubi non esset Deus.

Nusquam deest aut abest, qui ubique est: cuius centrum ubique est, circumferentia verò nusquam.

Aut sic loqui, ut Mattha ad Iesum, de mortuo Lazaro fratre: Domine, si fuisses hic, frater meus non esset mortuus. Præsentem, quam absentem, plus posse opinabatur adhuc fidei modicæ ac tenuis discipula.

Christi vires, aliorum medicorum pede, meriebatur, quorum certè oculus, tactus, & ipse (ut sic dicam) etiam halitus, agris propè est necessarius, ad veram

crisis,

crisin, atque expeditam curationem.

Vt oculus Domini impingat equum, sic oculus medici curat aegrotum.

Certè in rebus humanis multum valet hominum præsentia. Prouerbio dicitur, *Barbam hominis miracula operari.*

* 2. *Simultas* quædam inter Spiritum-sanctum & Christum, quasi præsentiam Christi in terris ille defugeret; nolletque, nisi illo absente, venire, vt agnus, ouile, præsentem lupo, non ingressurus; aut felis domum, præsentem cane; aut accipitre, imbellis columba caueam suam.

Gentes ponunt Discordes Deos.

Sed absit hoc Auditores, Absit.

* j. *Nam odisse* non potest Christus Spiritum de quo conceptus est, quâ homo est: Nec ille Filium, à quo processit.

* ij. *Sed & tres* Trinitatis personæ, non modò vnum dicuntur ratione substantiæ, sed etiam aspectu concordia mutua, ex mente Gregorij Nazianzeni.

Tribus, idem velle ac nolle est.

Charitas essentialis capax odij esse non potest.

Deus autem charitas est.

* iij. *Ruerit* mundus, hoc posito.

* 3. *Loci occupatio*, qua fiat, vt alteri propter alteri locus desit, vt in lectis, in spectaculis, in mēsis, &c.

Absit. Nam vnica trium est substantia. Nec locum sic implet Deus, vt res corpulentæ.

Et alter in altero est totus. *Per vnitatem naturalem, totus Pater in Filio & Spiritu-sancto est; totus Filius in Patre & Spiritu-sancto est; totus quoque Spiritus-sanctus in Patre & Filio.* Nullus horum extra quemlibet ipsorum est. D. Aug. lib. i. de fide ad Petr. c. i. tom. 3.

In Patre totus Filius; & totus in Verbo Pater. Hymnus Eccle.

* 4. *Impotentia Spiritus-sancti*, quasi vinde-
fic inclusi, vel exclusi, vt egeret Christo liberatos.
Absit. Deus intra, & extra omnia est.

Trium æqua potentia est.

Quid ergò indicatur his verbis? dicam, Auditor
sed mementote interim duorum discessuum Christi
superius à me positorum.

Si de habitu mortis sermo *1. Meriti ante præmium*,
est; indicatur necessitas *2. Recõciliationis ante donum*.

* 1. *Meriti ante præmium*. Vix enim præmium
operæ cuiquam à quoquam datur, ante operam, & o-
pus factum: vix stipendium, ante militiam ac pug-
nam; vix brabium ante luctam.

Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.

Tanti pœnitere non emittur. Pœnitent enim sæpè præ-
properos illos auri numeratores, quod ipsæ operæ
nihil præterea sperantes, lentissimæ sicut pigraque.

Pendent opera interrupta, minaque

Murorum ingentes, æquat aque machina celo. Virg.

Vel supererogationes tum ac superpondia fere
extorquent, aut opera deseruescunt.

Bene autem habet & optimè, cum opere iam per-
fecto, stipendia iusta, aut pacta numerantur, vt legi-
tur factum ab religioso illo vineæ Domino. *Cum autem*
sero esset factum, dixit Dominus vineæ, procuratori ius-
Voca operarios, & redde illis mercedem suam. Matth. 20.

Sat citò, si sat benè, & plenè. Quid iustius?

Sed donatiuum Spiritus S: perfectissimum ac su-
premium stipendium fuit, aut salarium, quod fuit
Christus Dominus potuit, quâ homo promereri, &
quâ Deus, hic elargiri.

Ergò hic insinuat, illud ante completum suum
pensum, ac plenissimum meritum, id est, ante sui ip-
sius in cruce oblationem & mortem, conferri non
debuisset, adeoq; nec collatum iri.

Debuit hic effectus esse Passionis Christi, nō præ-
iisæ tantum, vt quædam alia Dei beneficia, sed iam
exhibitæ. Hostimentum, tantum pro tanto; præsens,
pro præsentibus; simul, & de manu in manum, vt aiunt.

Græca fide in re tanta fuit procedendum, id est (vt
sic dicam) præsentibus iam pecunia, hoc est, merito
Christi, Spiritus-sanctus conferendus.

Ioan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Iesus non-
dum erat glorificatus*, id est, nondum passus, gloriam
enim Christi vocari crucem putat ibidem Chrysolto-
mus. Et certè, honesta sunt omnia & gloriosa vulne-
ra pugnantium pro Deo, pro Patria, pro Ciuium li-
bertate, pro Aris & focis, &c.

Zophyrus Persa nobilis, naribus, auribus, labijsq;
amputatis pro suo Dario deformissimus, formosior
seipso integro, ante sic captâ Babyl. fuit. Sed hæc aliâs,
* *Reconciliationis* ante donū. Dona vix hostibus dâ-
tur; potius eis sua tolluntur, spoliantur, &c. Benè opti-
mè res se habet, cū, perfectis iam ritè pacibus, hostis
hosti munera vtrò citroque mittit, dat, accipitque.

At quàm *magna cœlestibus iræ*, in nos mortales, ab
Ade lapsi. *Horresco referens*, imò vel dumtaxat cor-
de volutans.

*Nec dum etiam causæ irarum, seuique dolores
Exciderant animo: manet alta mente repostum
Iudicium Paridis, speretæque iniuria formæ,
Et genus inuisum. & raptæ Ganymedis honores.* Virg.
Eramus natura filij iræ; diris, & inferni flammis
deuoti. Eramus per duellies transfugæ à castris Dei, ad
castra diaboli. Qualia dona Spiritus-sancti gratiæ.

Vt talibus talia dona conferret, rebus adhuc impa-
catis, Aklissimus? Minimè gentium. Potius
*Pater Omnipotens adigat nos fulmine ad umbras,
Palletes umbras Erebi, nocteque profūdâ.* Virg. 4. Aen.
Potius à tali progenie, & quod habet, auferatur.

Ergò

Ergò his verbis indicatur, prius opportuisse illam propitiatoriam offerri, & inimicitias illas iteratas, tam capitales, in carne Christi dissolutum demum ad iam receptos in gratiam, ingens donum transmitti, quo nullum in coelo sic melius nullum in terris salutaris.

Si verò de ex-itu per Ascensionem sermo iste est; indicat tum

1. Ordinem Dei.	2. Christi ad immortalitatem suam per bandam studium.	}	1. In sui manifestatione.
			2. In suorum preparatione.
			3. In suorum consolatione.
			4. In donorum collatione.

* j. Ordinem Dei in sui manifestatione.

Omnia tempus habent.

Dat a tempore profunt. Ouid.

D. Gregor. Nazianz. orat. 6. de Spiritu. sancto. Testamentum vetus Patrem manifestò predicabat, Filium obscuriuscule. Nouum pat fecit Filium, Deitatem Spiritus ostendit. Versatur nunc in nobis Spiritus, indicatione sui clariorem nobis suppeditans. Non enim tutum erat, necdum diuinitate Patris accepta pro confessa, Filium palam predicari: nec item, Filij diuinitate nondum adhuc recepta, Spiritum sanctum alio nos (vt quiddam audacius dicam) pondere grauare: ne qui velut onerati bo supra vires, vel debiliore oculo ad solare lumen directo, etiam de illo quod haberent periclitarentur: sed vt per accessiones particulari in factas, perque gradus (vt Dauides dixit) ac de gloria ad gloriam progressiones & profectus, lux illa Trinitatis splendidioribus (forte melius splendidius) illucesseret.

Tempus iustum datum fuit cognoscendo Patri, totum scilicet illud, quod ab orbe condito ad Christum natum, intercessit.

Cognoscendo Filio, ab Incarnatione ipsius, ad ascensionem vsque.

Cognoscendo Spiritui-sancto, hoc nouissimum.

Adeò, vt Chrysoftomus Acta Apostolorum Spiritus-sancti Euangelium appellet, vtpotè cuius penè solius ibi gesta narrentur.

Venit antecursor Ioannes, Vox, hoc tantùm: deinde venit Verbum: denique Lingua ipsa.

Singillatim, sensim, ac quasi guttatim, trium Deitatis personarum cognitio hominibus oblata est.

Sic abecedarios docet, qui rectè & vtiliter docet; hodiè scilicet & aliquot posteris diebus initialè cruciculæ notã, & A, B, C, hoc tãtũ: post aliquot verò deinde dies, D, E, F, atque ita cetera. Nã alioqui si totum vno die Alphabetum à puerulo magister exegerit, ac postridiè collectionè litterarũ, & lectionem verborum orationis Dominicę, oleum & operã perdidit, ingenium pueri hebetauerit, &c. Nimiam vim, & copiam cuncta reformidant.

Critim totam equi Sertoriani caudam de pilaueris: totum Scyluri fascem sagittarum fregeris.

Quis in cucurbitam à S. Iacobi Galliciensis peregrino allatam, aut in quacumque oris angusti lagunculam, vinum vna totum magno impetu ex maiuscula amphora infundat? Si tentauerit, parũ infuderit, & plurimum etiam vini perdidit. Contra sensim ac stillatim faciat, & patienter; tandem hanc vacauerit, istam impleverit.

Quintil. l. i. instit. orat. c. 2. *Ipsius Magistri (si tamen ambitiosus vtilia praeferret) hoc opus sit, cum adhuc rudia tractabit ingenia, non statim onerare infirmitatem discipulorum, sed reperare vires suas, & ad intellectũ audietis descendere. Nã vt vascula oris angusti superfusã humoris copiã respuunt, sensim autẽ influentibus, vel etiã instillatis copletur: sic animi puerorũ, quãtũ excipere possunt, videndum est. Nã maiora intellectu, velut parũ aptos ad percipiendum animos non subibunt.*

Rident

Rident segetes pluuijs stillantibus, flent, imbris inundantibus.

D. Chrysof. hom. 2. lib. Paralip. vbi dicitur: *Est est cor Ozia, &c. Si paulatim ellychnio instillaris olei satis alimentum dederis igni. Sin simul totum infuderis oleum, non solum non alueris ignem, verum etiam ignem, quae erat, extinxeris.*

Item: lacte modico pueruli adhuc lallantes gurgulent, fortioribus & copiosioribus cibis suffocantur.

Situla vna in puteummersa, altera emergit, & ad haurientem accedit. Est rerum modus, ordo, ac vicissitudo.

* ij. *In suorum preparatione.* Etsi enim inuisibile hostem iam vicerat Christus, moriendo, ac resurgendo, nondum tamen hostium visibilium, id est, Iudaeorum perfidiam, apparitionibus post resurrectionem idoneis, retuderat; neque ipsos suos discipulos in fide Resurrectionis satis confirmarat.

Deinde; volebat, suos, a rerum corporearum amore sensibili, magis auocari.

Adhuc nimio humanitatis eius spectabilis amore tenebantur. Vide D. Bernar. serm. 6. de Ascensione Domini.

Ergo illi ea antea adcuranda fuerunt, vt essent tanto muneri excipiendi magis idonei.

D. Gregor. hom. 30. in Euang. *Pensate, fratres charissimi, quanta sit ista dignitas; habere in cordis hospitium aduentum Dei. Certè si domum nostram quisquam diues, aut prae potens amicus intraret, omni festinantia domus tota mundaretur, ne quid forte a se esset, quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergo sordes prauorum operis, qui Deo preparat domum mentis.*

Exiundèda antea fuerat ex discipulorum pectoribus infidelitas omnis, omnis illa in Dominum suum charitas parum ordinata, & adhuc nimis animalis atque terrena.

Vnde apparet, nullam, inter Christum & Spiritum sanctum, simultatem intercessisse, ob quam abire ante eum oporteret, quam ille venire posset aut vellet, quod alter

alterum pati non posset; sed potius summam charitatem, & vnanimitatem officiosissimam, ut potè Christo studiosissimè parate habitacula comoda, & munda Spiritui sancto antequàm aduètare, instar præcursoris, caltrorum metatoris, aut hospitiorum designatoris.

Ferè quod Christo Baptista, hoc Spiritu-sancto Christus fuit, ei viam parans, & faciens *praua in directam, & aspera in vias planas*, seu flabello, seu scopulis, id est, omnibus, quibus potuit, modis.

* iij. *Consolatione suorum*, quæ non danda videbatur ante desolationem, ut nec societas, ante solitatem; aut emplastrum, ante vulnus aut læsionem; aut refectio, ante ruinam & famem.

Paracletus enim idem quod consolator, & profectò vèturus quoque ad Apostolos erat, ut consolator tristitiam de sui Domini absètia, & multis deinde pro illo aduersis. *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tua latificauerunt animam meam.* Psal.

Tristitia autè illa, & aduersa, eos nõ vexabāt, quādiu Christus inter eos medi^o ac cōspiciendus versabatur, saltè tanta, ut tanto consolatore egere viderètur.

Numquid possunt filij sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?

Recedente autem illo, tam ingens tristitiæ & aduersitatum in eos est orta tempestas, ut secundo Paracletò egerent vel maximè. *Venient autè dies, cum auferetur ab eis sponsus, & ieiunabunt, &c.* Matth. 9.

Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ait Christus, ostendens se quoque hætenus paracletum ipsorum fuisse, & consolatorem.

* iij. *Collatione donorum*, quæ à Magnatibus, & Regibus ferè non dantur, nisi cum de hoste deuictò triumphant, aut solenniter regnū suum ingrediuntur, aut ad sessionē primā in throno suo admittuntur, in-

Tum

Tum moneta aurea argenteaque plateatim locum spargitur.

Sic olim Bononiæ factum, in Caroli V. Imperatoris coronatione, sub Clemente septimo.

Dicam ipsius Historici Henrici Cornelij Agræi verbis: *Armorum Rex Heraldus, cui à Burgundia nomen est, paludatus (incedebat) aureo argenteoque nomisma te plenas bolgas (hyppoperas alij vocant) ab equi epiphra suspensas ferens, e quibus ad vtraque via latera, cum inter eundem, inter redeundū, plenis manibus in plebē spargebat, Imperatoris liberalitatem proclamans. Erat autem nomisma, quod largiebatur, Imperatoris effigiem, cū inscriptione, Carolus Quintus Imp. Aug. ab vna parte insculptā habens: ab alia verò, eiusdem Divi Imp. spargeticum signū, duas videlicet columnas, in quarum medio annorum Christi numerus Arithmeticus apicibus expressus erat, circumscriptumque: Plus vltra. Hæc ille in Caroli V. coronationis historia.*

Isaiæ 6. Postquam sedere visus est Dominus solio excelso, visus quoque est mittere Seraphinum, cum calculo ignito, ad labia Isaiæ perpurganda.

4. Reg. 2. Elias, post suum ascensum, imò raptum, in cælum per turbinem, pallio, & duplici suo spiritali Elisæum charissimum discipulum suū locupletavit.

Ergò donatiuum hoc tantum, non nisi à Christo coronato iam & triumphante dari debuit.

Psa. *Ascendēs Christus in altū, dedit dona hominibus.*

Ioan. 7. *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus, secundum locum scilicet, id est, nondum in dextera Patris considerat.*

Sed nec ferè solent Reges ac Magnates, primi honorare muueribus subditos suos, potiùs verò postquam ipsi à subditis honoraria acceperunt.

Inescari ipsos oportet, prouocari, & præueniri.

Artaxerxes cognomento Memor, frater Cyri minoris,

rioris, Rex Persarum, mille Daricos quidem, phialam auream, & stolam Persicam dono dedisse legitur Sinætæ cuidam rustico; ita planè, sed postquam is aquam utraq; volâ, haustam è flumine, cui Cyro nomen erat, illi obtulerat, honorarium quale poterat aduentanti. *Aelian. lib. var. hist. c. 32.*

Idem Misem nescio quem, etiam regijs muneribus ornauit; ita, sed postquam is quoque per Persidem equitanti malum Punicum maximum in vanno obtulisset, tantulum quidem beneuolentiæ in Regem suæ, sed maximum multæ in hortum diligentia, testimonium, augurium verò certissimum benè amplificandæ Reip, si ei præficeretur. *Aelian. lib. i. var. hist. c. 33.*

Oportebat ergò etiam Christum antè in cœlum abire, & quasi Deo Patri à genere humano offerri, quasi pacis reformatæ & firmatæ arrham, vt à Deo Patre vicissim nobis donum aliquod ingens remitteretur, pignus eius iam renouatæ ergà nos beneuolentiæ. Hunc cursum recursumque gratiarum vltro citroque esse oportuit.

Par pari hodiè redditum, & verè factum repediū.

A decem retrò diebus, ipso die Ascensionis, in cōspectum antiqui dierum, Patris omnium, sedentis in throno, præmiserat terra nostra munus augustum, ingens, Christum Dominum: Itaque & Pater ipse, considerato doni à terrigenis sibi oblato ingenti pretio, vicissim hodiè terrigenis remisit donum planè simile, paris & ponderis & pretij, nempe Spiritū S.

Psal. Terra nostra dedit fructum suum?

Miseramus Deo Patri, quod fuerat in terra nostra optimum?

Quod habui sumnum pretium (ait ille) persoluit ibi.
Teren. in Andr.

Vicissim Deus Pater, quod in cœlo optimum habuit, huc remisit.

Psal. 67. Ascendisti in altum, cepisti captiuos: cepisti dona hominibus; abduxisti quos captiuos haberes, vicisti: ipsi homines dediderunt se tibi, etiam tores & rebelles.

Datum Patri, vt daret.

Do, vt des, ait prouerbiu. Excursus sit & regressus gratiarum; sint charitum coniunctæ manus, & ceterus in orbem ducatur vt beneficiu beneficiu parit. Aureo illo hamo antè piscandum fuit.

* *2. Christi immortalitatis probandæ studium.*

D. August. serm. de Spiritu sancto. Ita factum patet, vt crederemus Christum ad Patrem peruenisse, quia iam de coelo tale donum mittebat.

Cum venerit Paracletus, ille arguet mundum de Iustitia, mea scilicet, quia ad Patrem vado. Ioan. 16.

Arguet item mundum de Iustitia mea, qui se tantu apud Patrem possim.

Sed & arguet de immortalitate mea, quam scilicet Spiritus S. à me ad vos missio testabitur. Non enim mittere, aut agere quidquam potest, qui omnino non est.

Talis fuit ista probatio, qualis quodam Dorothæ, virginis Cappadocis, Cæsariensis, apud Scribam Theophilum, qui se in tormentis multa de vitâ futura iactantem, amarè irridebat.

Ferunt enim certè, illam pro Christi nomine Fabritio Præfecto diu tortam, cum tandem ad capitale suppliciu duceretur, & diceret, gaudere se, quia ad sponsu iret, cuius Paradisus omnium florū omniumque fructuū ferax, multo amoenius, quam dici potest, veruaret, suauiusque fragraret, & Theophilus Scriba ridiculi causa illam rogasset, vt cum eò peruenisset, inde sibi rosas aliquot mittendas curaret; promississe ei, factuū se, ne quid impossibile esse credentibus falso opinaretur. Itaque postquâ decollata est, Theophilo in Curia uersanti, pueru cū recentiu cistula rosarū apparuisse, (& qui

quidē brumæ tēpore, quando nihil in aruis solet florere) easq; ipsi à Dorothea, ex sui spōsi Paradiso, missas dixisse, & obtulisse, ac mōx ex oculis euanuisse: tandē-que accidisse, vt Theophilus, seriō factū videns, quod dumtaxat per iocū & deridiculum poposcerat, quia fieri posse non credebat, Christianus, imò & Martyr tandem, feret, non amplius rosas, sed lauream beatorum recepturus. *Euseb. Casar. hist. Eccles. lib. 8. c. 17. & post eum, Marulus lib. 5. Exempl. c. 6.*

Sic Iacob Patriarchę facta fides, de vita Iosephi sui, crediti tandiū mortui, cū dona ab eo ad se missa vidit. *Genes.*

Sic exploratoribus, de vbertate terræ promissionis creditum, postquā visus ingens ille palmes cum vna sua, vctē inde ad pop. à duob^o exportatus. *Nu. 13.*

Ex vngue leonem intellexerunt, & ex gutta prægustata maris salsedinem.

Potuit videri tunc quibusdam anima minimē immortalis, errore sc. veterum, ac nouorum Epicureorum: aut saltem nō facilē credi ille cœlo recipiendus, & apud Deum Patrem multum autoritatis habiturus, qui paulō antē fuisset sic in crucē actus à suis, à populi primoribus, &c. vt vt anima eius esset immortalis.

Iesus enim crucifixus Iudæis scandalum, Gentibus autem stultitia.

Ergo his erroribus refellendis, nō debuit Paracletus antē mitti, quā Christus abisset, cœloque receptus esset, vt ab illo & immortalis, & glorioso missus esse crederetur.

Ioan. 16. Cū venerit ille Spiritus veritatis, ille me clarificabit, hūc spectat.

Cæterum cōmodē, nec abs re hūc (etsi extra rē) quoniam Paracleti nomē iā aliquoties vsurpauit, hodieq; & toto deinceps octiduo, in officio diuino sapē vsurpatur, in gratiā simpliciorū aut illiteratorū, e plebe,

cleroue, hominum, admonēdum puto, quomodo Paracleti nomen pronuntiandum sit. Sæpè enim & multis, neque ijs omninò indoctis, hic erratum.

Grammatica Theologicis adiuuere nec piget, ne pudet, quæ sint è re Christi.

Paracletus ergò (ait Polyd. Verg.) *Græcum* uel est, id est παράκλητος, & significat aduocatū, doctorem, hortatorem, consolatorem. . . Et illud notissimū est Paracletum per e scribēdum in penultima, eamque præcedendam: nam si legeris paraclytū per y in penultima, facies Christum sceleratorum confocium, qui suis discipulis promisit fore, ut Pater eius nomine, talē ad ipsos mitteret doctorem: quippe paraclytus apud Græcos nomen est compositū a παρά præpositione, quæ præter, & κλητός, quod celebrem inclytumque significat. Ergò quū ea præpositio hoc loco pro sine ponatur, & cum κλητός coniuncta, pro eo qui sine fama est ac planè infamis, nō utique conuenit Christi promissioni. Imò atq; adeò hinc videre licet, quam parum rectè faciant. . . qui ita apud Ioannem Euangelistā legunt: seu quā turpiter peccent, qui etiā de errore moniti, tantū abest, ut uelint rectam tenere uiam, perinde quasi non ueritatē, cui Christus sese comparauit, quæ dixit, Ego sum Via & Veritas, sed consuetudinibus, quibus deprauatissima obseruatores esse debeant, & c. Virgil. lib. 5. de Inuent. c. 13.

Scandalo sunt, qui eiusmodi sunt, doctioribus auditoribus, tam bonis, quā malis, opinatibus aliquid uel idcirco, nihil Monachis ac Sacerdotibus esse indoctius. Docti nomen magno multoq; constat, indocti, puncto aut syllaba.

Certum est, maiores nostros sanè doctissimos, & linguarum interpretes, benè pronuntiasse, à quibus piaculū est, in deterius degenerare, si Spiridioni, Tremithūtis in Cypro infula Episcopo, non ferendū uisū est, a non malo ad melius, per nouitatem ascendere.

Ferunt

Ferunt enim, cū aliquandō Cyprij Episcopi, alius cuius utilitatis gratia conuenissent, & collecta celebraretur, iniunctū fuisse Triphyllio Episc. Ledressi, viro eloquentia & sapientia claro, vt concionem haberet ad pop. cumq; ille locus in mediū venisset, *Tolle lectum tuū & ambula*, & Triphyllius mutans nomen, *ambula* pro *lecto*, dixisset; Spiridionem etiam tum præsentē indignatum in eum, & de cathedra Sacerdotali exilientem, dixisse; *Tu melior es eo, qui lectū dixit, quia eius verbis vti vereris?* Hoc autē fecit pop. conspiciente, mediocritatē docēs eum, qui eloquij supercilio præfumebat. Erat enim idoneus ad pudorem incutiendū, cum esset venerandus, & operibus gloriosus, simulq; senex auro, atq; Sacerdotis officio. *Sozo. li. i. c. 10. hi. tri.*

Quid (si renascatur) dicturus sit Spiridion, malē mutantibus nobis Paracleti quantitatem, & cū ea honorabile significatū eiusdem vocis, in blasphemiam?

Incredibile, quantillo momento, quantum vocum significata mutantur, vt literulę ademptione, spiritus additione, quantitatis mutatione, & c. Lapis, apis erit, si solū l tollis: ex arcā, hara fiet, si adspirabis: homines in arbores mutabis, si quātitatē populi voce mutaues.

Populus est arbor: populus collectio gentis. (ris.)

Hinc illud Gallorum prouerbum: *Propter vnum punctum Martinus perdit asellum.*

Nec hic audio obiectantes Lantfranci factum, aut aliud D. Thomæ Aquinatis, illi per simile.

Lantfrancum enim ferūt, virum omni scientia sæculari perfectē imbutum, quū Monachus in loco Herliuini ad mensam legeret, & inter legendum dixisset, vt oportebat, sed tamen Priori tū præfidenti, homini scilicet illiterato displicuisset, & aliter dicere ab illo iussus esset (velut si dixisset *docere*, vel *obedit*, media lōga, sicut est, Prior autē breuiare imperasset) tū illū vt sapientē, & nō ignarū, obedientiā nō tā Donato debe-

ri, quã Christo, dimisisse quod benè pronũtians & arbitrio Prioris dixisse, quod se non rectè dicebat. *Trithemius li. 2. de viris illustribus Ord. S. Ben. c. 99. Simile narratur de D. Thom. Aquin. in vitæ & gestis Lantfranci Cantuariensis Episc. apud Vincen. histor. lib. 25. num. 36.* Non audio, inquam, ista hic,

* j. Nam *ibi*, ex obedientia laudabili ita factum, hic, aut ex incuria, aut inscitia, & moris ordinisq; maiorum culpabili negligẽtia. *Ibi* obedientia, *hic* inobedientia.

* ij. *Aliud* in Refectorio, in mensa labi, corã paucis monachis, partim doctis, partim indoctis, omnibus ramen eiusdem propofiti, & vim obedientiæ æquè intelligentibus, & indè scandalum nõ passuris; *aliud* in Templo coram tota Ecclesia, non tantũ Clero, sed etiã Laicis, plerisque etiam sæpè aduersã Religionis (nam tum patet Ecclesia vniuersis) ideoque indè facilè vel Clerum, vel Catholicos vniuersim, ac eorum sacra & scita, contemturis.

Multis fraudi, atque ignominia: est non rarò, vel vnus ex eodem grege ignorantia.

Et crimine ab vno, Disce omnes, ait ille. *Vir. 3. Aenei.*

* iij. *Aliud*, mutari quantitatem, manente sensu; *aliud* sensu etiam corrupto, vt in Paracleti *uocatio* contingit.

* iiij. *Aliud*, mutari sensum, sed in sensum æquè bonum, aut non malum; *aliud* in sensum impium, & in blasphemiam, vt fit, cum Paraclytus penultimã breui pronuntiat.

Itaque aueam, voueamque, in Templis esse, vt correctores chori ad cãtum, sic & ad rectam decentemq; lectionem: item in Monachorum Coenaculis seu Refectoriis, qui multorum Præsidentium, alioqui sanctorum, sed indoctorum vice, rectè corrigendis mensã lectoribus vacent, ne dùm vel malè legit Lector

tor mēſæ, vel Præſes indoctus aut omninò tacet, aut malè corrigit (vt ſæpè fit :) vitioſas quantitates pro veris & probatis, auditu cæteri imbibât, ſaltem iuniores. *Nox nocti ſi indicet ſcientiam : & ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt* Matthæi 15.

Sed de his fortaiſè nimis multa; ad rem ipſam ergò reuertamur.

Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrificiam.

II.

Cur hodie præciſè miſſus : cur triplici ſpecie, Venti, Ignis, & Linguarum; & quid in Apoſtoliſ effecerit.

Dilatam autem hoc tantū beneficium in hunc diem Pentecoſtes, id eſt Quinquageſimæ, ſeu Quinquagenariæ (ſic enim Latine dici poteſt, quòd, vſque ad hanc celebratè, à Reſurrectione Domini, interſint dies quinquaginta, ait Polydorus Virg. loco citato) non fruſtrà.

Factum ità ſtudio } 1. Conformitatis;
2. Significationis;
3. Publicationis.

* 1. *Conformitatis*, vt quo die, & interuallo à liberatione ex Aegypto, Lex vetus data Iſraeli, in monte Synai; eodem daretur Chriſtianiſ in monte Sion lex noua, veteris obſcuræ, mutilæ, rigidæq; , clara interpretis, integrans, & mitigans, Notario aut Scribâ, iſto Spiritu ſancto, inſcribente eam, non iam æreis & lapideis tabulis vt tùm, ſed *tabulis cordis carnalibus*, aut cereis.

Vt quorundam ſaltem Feſtorum communionem Iudæis coniungeremur.

Festorum dierum apud Iudæos; tres isti illustrissimi fuerunt; utpotè quibus quotannis omnes virilis sexus convenire Ierosolymos, ex omnibus Iudææ finibus, ut sacris interessent, tenebantur;

1. *Pascha*, seu Agni immolatio lætissima, veteris migrationis publica festiuitas, à barbarà nationis in AEGYPTO seruitutis festum in Lunam Martij, festulo nouo Mosaico, primi mensis, qui Nysan deindè est adpellatus. Incidebat.

2. *Pentecoste*, id est, memoria Legis Mosaicæ diuinitus acceptæ in monte Sinai, quinquagesimo, post excussum seruitutis iugum, die. Incidebat in sextum diem, mensis Siuan, qui respondit Maior vocabaturque alio nomine *Festum hebdomadum*, seu *Septimanarum*. 2. *Mach.* 12.

3. *Scenopegia*, id est, festum Tabernaculorum, quo tempore, quod 40. annos olim vixissent in deserto, sub tentorijs, tabernaculis, casisque tumultuariè erectis, octidiebus, sub vmbraculis è virgulto & thyrso excitabant. Incidebat in mensis Septembris quintum decimum, alioque nomine dicebatur *Collecta fructuum*, ut distingueretur ab illa alterâ collectâ frugum. De hoc festo agitur *Leuit.* 23. *Num.* 29. *Deuter.* 16. *Ierem.* 8. De his festis, videtur *Carolus Sigonius de Rep. Hebræorum lib.* 3. c. 9. & seqq.

Ex his Iudæorum festis, duo nobis Christianis remanserunt, sed ab alijs, & ipsis melioribus causis. Pascha

Pascha quidem, à iugo Diaboli, per Christi mortem ab animis nostris excusso, & transitu *in libertatem filiorum Dei*. Facti enim tùm sumus ex *filijs iræ*, filij gratiæ, ex Inferni titionibus, igni deuotis, & vilissimis Diaboli mancipijs, Cæli hères, filij Dei &c.

Pentecoste autem, à Lege gratiæ, seu spiritali, cordibus nostris, per Spiritum-sanctum, Dei digitum, hodiè inscriptâ.

Pascha autem nostrû in idem tempus, cum Paschate Iudæorû, incidere ergò voluit Deus & Pentecosten nostrâ, cum Pentecoste Iudæorum, septimâ scilicet Dominicâ ab ipso Resurrectionis die.

D. Aug. de Spiritu & literâ capit. 16. *Dies enim quinquaginta cõputatur à celebratione Paschæ, quæ occisione figurat a ovis per Moysè fieri precepta est, in significatione utique futura Dominica Passionis, vsque ad diem, quo Moyses legem accepit in tabulis digito Dei conscriptis. Similiter ab Occisione & Resurrectione illius, qui sicut ovis ad immolandû ductus est, quinquaginta diebus in unû cõgregatos fideles digitus Dei, hoc est Spiritus-sãctus impleuit.*

Synagogâ solitis ritibus memoriã datæ sibi legis refricante, & quasi terminante, datum nouæ legi, id est Euangelio, principium.

Bene tùm cœpit Deus legem nouã autorare ac firmare, ut ipse se ostenderet *Creatorẽ*, qui opera operibus intexeret, & prosequeretur opus, quod ipse iam cœperat: ut si *faber domũ renouare disponat, nõ a fundamentis, sed à culminibus incipiat soluere vetustatẽ*. Itaque ibi prius manũ admouet, vbi ante deserat. D. Amb. lib. 4. in Lucã sub finem, sed de sabbato loquens, & Socru Simonis curata à febris.

Lex in monte Sina; Spiritus in monte Sion;

Lex in vertice montis; Spiritus in monte, in culmine domus, in coenaculo.

Lex 50. die; Spiritus in Pẽtecoste, seu Quinquagesima.

L 5

* 2. Signi-

* 2. Significatio-
tionis. { 1. Remissionis peccatorum;
 { 2. Libertatis;
 { 3. Restitutionis veterum iurium.

* j. Remissionis peccatorum. Nam vt in veteri legem
nus quinquagesimus seu Iubilæi erat totus Indulgentiæ,
& inusitata Clementiæ; sic hæc Spiritus-sancti
fusio in die Pentecostes, tota erat Iustificacionis,
Purgacionis gratiæ.

Baptizabimini Spiritu sancto, nõ post multos hos dies.
Hinc Ecclesia in Hymno: Solemnis vrgetur dies,
Quo, mystico septemplici,
Orbis volutus septies
Signat beata tempora.

De septenario numero sacro, vide apud Greg. Nazianzenum orat . . . de Pentecoste. Item apud Macrobium lib. 1. in Somnium Scipi. cap. 6. rarissima.

Per septenarium numerum ferè omnem perfectionem intelligimus, quòd sicut is claudit omne tempus, & perficit: ita septem dona Spiritus-sancti perfectionem omnigenam important. Vide & Ioannem Picum Mirandulanum in Questionibus.

* ij. Libertatis. Sicut enim anno illo Iubilæi seu quinquagesimo, Iudæi more maiorum, fratres suos emptitios, qui in seruos precio se illis vendiderant, manumittere tenebatur, & pristinæ libertati reddere; sic vt nos à iugo dæmonis per Spiritum-sanctum liberandos, & libertate filiorum Dei donandos, congruentius significaretur, dilatatum istud donatum in hunc diem.

Vbi spiritus Domini, ibi libertas.

Rom. 8. Non accepistis Spiritum seruitutis, iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.)

O pretiosam, & iucundam libertatem.

Ista Non bene pro toto libertas venditur auro.

O, Nolite

O, Nolite iterum iugo seruitutis contineri.

Sit, victos semel esse satis; *satis vna, super que*

Vidimus excidia. Virg. 1. Aeneid.

* iij. *Restitutionis* veterum iurium, vt domus, aut agri &c. olim venditorum, pro rata parte temporis.

Ius enim Patriæ hæreditatis, quolibet anno quinquagesimo reddebatur.

Vt ergo Cœli ius olim peccato maiorum nobis ereptum, Spiritus-sancti adueniētis gratiā nobis reditum iri aptius signaretur, hic dies mittendo Spiritui præstolandus fuit.

Gratis venundati, gratis & sine argento redimimini.

* 3. *Publicationis*, vt non vni solum vrbi tantum Dei donatiuum innotesceret, sed toti terræ Iudæorū, imò toti orbi, per aduenas illic infinitos, & sumā, illā solēnitāte, Ierosolymis pop. frequentiā, in reditu ad suos longē lateque tam insolitæ rei famam diditurā. Et si hæc causa non præcipua sit (vt vult Calvinus.)

Quæ enim gens ignoraret, quod Ierosolyma tanto festo didicisset?

* *Item:* Vt quasi ad lapidem Lydiū, multarum gentium illuc coactarum auribus probarent, se varijs linguis incorruptissimè loqui.

Vt Christus nasci voluit, omnibus vndequaque, ad descriptionem, ac censum ab Augusto imperatum, ad Metropoles suas, conuenientibus: sed & crucifigi Paschalis, festi frequentiā, vt tantas res nemo nesciret: sic vt longē lateque spargeretur, nō solum doni fama, sed & Spiritus-sancti; personæ in Trinitate tertiæ, hæctenus satis inauditæ, notitia, expectatus festissimus dies Pentecostes.

Neque, si Spiritus-sactus est, audisimus, aiūt illi. Act. Spiritū S. Sadducæi prorsus nō putarūt, sicut nec Angelos, nec Resurrectionē. Gre. Naz. orat. 6. de Spiritu-S.

Vt Deum

Vertit, euertit, Argos, Centauros, naues maximas
facilius, quàm tu pilam palmariam.

In spiritu vehementi conteres naues Tharsis. psal.

Ludit in humanis ventosa potentia rebus.

Ventorum cursus impediri aut sisti sic nõ potest,
vt vis aquarum, obicibus oppositis; ignium, aquis su-
perfusis. *Fit via vi ventis.*

Pro ventorum etiã varietate, qualitas temporum
variatur.

Hyeme, Aquilione spirante, ingruūt tempestates,
ac cursus fructuū terræ mōx sistitur: Aestate, Austro
fibilante redit serenitas, totaq; terræ facies renoua-
tur; prata ridēt, hilarescūt segetes, horti reflorescūt.

Luc. 12. *Cum videritis Austrum flantem, dicite, quia
auster erit.*

Cant. 4. *Veni Auster, perfla hortum meum, & fluent
aromata illius.*

* 2. *Ignis, Is enim omnia soluit, & conflat.*

Ignis, lapides in æs soluuntur.

Ignis ferrum, æs, chalybem domat, & liquat.

Quin etiã tandem domitū iri *saeculum per ignem*
quis nescit?

Ignis supplicium, perdomandis Dæmonibus de-
cretū, & peccatoribus obduratissimis, quos non anni
domuere decem, non quæuis flagella & malleatio-
nes, non vlla beneficia.

Ignis, ferrumque, minx Regum iratorū extremæ.

Nabuchodonosori nihil visum igne potentius e-
uincendæ trium adolescentulorum constantiæ, nihil
Decio debellandæ Laurentij firmitati.

Hæretici terrore ignium compescuntur.

* 3. *Lingua. Linguam hominum nemo domare potest.*
Iac. Sæpè, quod nulla vis potest, potest vis linguæ in
vtramque partem.

Pyrrhus Epirotarum Rex, Linguã vnius Oratoris
sui

sui Cinex, plures vrbes gentesq; victas; quàm superius hastâ, aut ferro subactas numerabat.

Lingua tertia multos commouit.

Ergo, quoniam qui hodie veniebat erat fortissimus, fortissimosque erat effecturus Apostolos, hoc triplici schemate personatus adparuit.

Signa sacramentorum spectabilia, in adspectibus & inuisibilis gratiæ, quàm denotant, habere optimam similitudinem quàm expressissimam.

Confirmatio ista Apostolorum fuit (donec iudicemini virtute ex alto, dixerat Christus, de hac re & hoc tempore loquens:) itaq; ea gratia rebus fortibus fuit adumbranda.

Psal. 74. Ego confirmaui columnas eius.

Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.

Luc. 21. Dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri.

Jerem. 1. Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, super omnem terram, Regibus Iuda, Principibus eius, & sacerdotibus, & populo terræ. Et bellabunt aduersum te, & non preualebunt.

Ergo commodissimè Ventorum, Ignium, Linguarumq; species huc quæsitæ. Sed paulo latius de Ignibus & Linguis censeo nunc dicendum.

Species ergo Ignis sumpta optimè congruebat

{ 1. Natura diuinæ 2. Persona spiritus-Sancti 2. Effectis.	1. Natura diuinæ
	2. Persona spiritus-Sancti

* Natura diuina Ignis certè excellit omnina elementa.

{ 1. Specie. 2. Ordine, 3. Virtute.	1. Specie.
	2. Ordine,
	3. Virtute.

* j. Specie, non enim est pulchrius elementum, cuius pulchritudine illecta animalcula circumuollando pereunt, infantuli alludendo comburuntur.

D. Franciscus sic alloquebatur: *Mi frater ignis, præ cæteris rebus emulandi decoris, virtuosum, pulchrum, & vtilem*

utilem, te creauit Altissimus. Bonau. c. 5. vitæ eius, §. 8.

Ignē à Prometheo è cęlo allatū primūq; visū Satyrus cōplecti volebat, & exoculari. *Eras. l. 8. Apoph.*

* ij *Ordine.* Est enim elementorum sublimissimū.

* iij *Vigore.* Nullum enim elementum illo actio-
nis: nulli cedit agendi vi, & facultatibus.

At quid Deo aut Speciosi^o, aut Excelsi^o, aut Potēti^o?

Adeō naturæ diuinæ repræsentandę Ignis congruit, vt etiā quædam olim Gentes Ignem pro Deo coluerint.

Nunc Rex Romanorum secundus instituit, vt Ignis perennis, tanquā imago virtutis æternæ, & rerum omnium principium, coleretur.

Virgunculas teneras eius custodes ac Sacerdotes esse voluit, Vestales appellatas, inter sextum & decimum ætatis hęc delectas, quas & stipendio publico donauit, priuilegiis etiā honorauit populus Rom. quam maximis, quale imprimis fuit, vt mors ei remitteretur, cui capitis damnato, & ad supplicium iam eunti Vestalis aliqua occurreret atque interueniret, si tamē casus, non studiū, occursū illum fecisset.

Nec tu aliud Vestā, quam viuam intellige flammam.

Quid, lib. 6. Fast.

Quin imò hanc vnā ex Diis penatibus esse volunt, quos Aeneas in Italiam Troiā auexit, qua de re *Virgil. 2. Aeneid.*

Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem,

Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Qui sententię non obscure adstipulatur & *Liuius*, cum Vestæ sacra vetustissima esse adserit, & ab Albanis accepta, à Numa autē Pompilio primū Romę instituta, multisque cæremoniis facta venerabiliora.

Chaldea quoq; superstitione Ignis adoratur, vt patet ex iis, quę de Abrahami fortitudine, & causa Chal-
dæa ab illo relicta, à cōmentatorib^o *genes.* tradūtur.

Per.

Perficia olim consuetudine etiam circumferebatur sacer Ignis, quem adorabat populus, accipiebant tercenti sexagintaquinque Sacerdotes (numerus dierum anni congrueret) ut certa gerebant namenta.

Precor vos per Deos patrios aeternumque ignem præfertur altaribus, fulgoremque Solis intra fines mei orientis, aiebat Darius milites alloquens. Quintus lib. 4. hist.

Adeò diuinitatis proprium symbolum est Ignis, ut dixerit Pythagoras: Numquam loquaris de Deo sine lumine; quin & nos Romanè Catholici, causam eam reddimus, cur Missa sine lumine non sit celebranda, quòd scilicet signet Dei in Eucharistia præsentiam. *Ignis in altari meo semper ardebit.*

Quin & ipse verus Deus noster frequentissime in igne hominibus apparuit.

Moyse, in rubo ardenti, sed incombusto. Exod. 3.

Pop. Israel in monte Sinai, cum leges ferret, & tabulas Moyse daret. *Ostendit tibi Deus ignem suum maximum, & audisti verba eius de medio ignis.* Deut. 4.

Erat autem species gloria Domini, quasi ignis ardens, super verticem montis, in conspectu filiorum Israel. Exod. 17.

Et in itinere per desertum, in columna nubis loquebatur ad eos.

Quid? etiam Ignis dici voluit Deus verus, & ab igne nomen habere.

Deus noster ignis consumens est, consumens inquam omnem peccatorum scoriam, & rubiginem. Deut. 4.

Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur? Luc. 12.

Ut Prometheum Poetæ fingunt cælo illatum, ignem ibi à Sole suffuratum esse, terris intulisse, luteumque suum hominè illo animasse; sic verum est, nos à Christo è cælo in terram delapso accensos novo igne

igne charitatis, à quo antè igneo animę vigore donati fueramur. *Ipse illuminat omnem hominem venientē in hunc mundum.* Ioan. 1.

D. Greg. Nanz. orat. 5. seu de Filio 2. *Dei vocabulū . . . vel à currendo, vel vrendo deducunt homines in hoc genere elegantes, propter motus perpetuitatem, & quod habitus vitiosos consumat: (hinc enim fit, vt dicatur ignis edax &c.)*

Natura autē } 1. *Incorporeitatem;*
 diuina rectē ad- } 2. *Vitalitatem;*
 similitur Igni, } 3. *Puritatem;*
 maximē ob ei- } 4. *Nobilitatem;*
 us } 5. *Actionem potentem, ac multifariā.*

* j. *Ob Incorporeitatem.* Vnum enim illud omnium elementorum est subtilissimum, in omnibus, & per omnia, sine permixtione funditur; illabatur densissimis, vt ferro, æri, chalybi: fecerniturque à rebus omnibus, neque vllius corporis causa materialis est.

Natæque de flammâ corpora nulla vides. Ouid. lib. 6. de Fastis.

Subtiliorem omnibus alijs rebus corporalibus, & naturæ spirituali proximum dicit Dionysius Hierarchiæ Angel. cap. 12.

Haud cognoscitur ipse per se, nisi adhibeatur materia, in quam vim facultatemque suam exercent; teneri, vinciri, cohiberi, misceri, videri non potest. Medius censetur inter visibilia & inuisibilia.

Incorporeitatis eius clarū testimonium est, quòd semper sursum fertur, nec humilitatem vllam ferre potest, leuissimum scilicet elementorum: fornacibus & fornicibus inclusus, viam vi sibi in sublime facit, & celeritate magnâ præditus est. Nam grauiora, & magis corporea deorsum feruntur, tardeque mouentur.

Ignis nullo pondere est præditus. Ari. 1. 4. de Cælo, c. 4.

Est autem autem Diuinitas planè incorpore & summè spiritalis substantia.

Itaque rectè Lyranus noster, Doctor literalis in Exodum scribens, docet idcirco Deum in speculis, qui non est figurabilis, Moyfi apparuisse, ut populus Israel cum Aegyptijs multum diuque reus, ad Idololatriam pronus esset.

Ignis inextinctus templo seruatnr in illo.

Effigiem nullam Vesta, nec ignis habent. Ouid. lib. 6. Fast.

* 1j. *Vitalitatem.* Heraclitus enim Ignem pròdit rerum principium. *Lucret. lib. 1.*

Cic. lib. 3. de Finib. Sed omnia vestri, Balbe, consentent ad igneam vim referre, Heraclitum vt opinor, sequentes.

In totâ rerum naturâ, nihil maiorem vim mouendi igne possidet: omnium autem rerum ortus, aut motus est, aut motu constat: reliquæ verò materiæ partes calore deficiente otiosæ iacent, ac veluti mortuæ, ignisque vim, tamquam animam desiderant, atque ea quocumque modo accedente, ad agendum ipse & patiendum optata sunt.

Plutarch. tom. 1. vit. in Camillo.

Sine solis igneo calore neque nasci quicquam, neque augeri potest. Lactant. lib. 1. institut. capit. 12.

Calore, quasi quodam igne, fouemur, & animamur omnes in matrum uteris, aues in ouis ac nidulis: vt contra eius abitu ac defectu exanimamur.

Antiquantur vniuersa & deficiunt, quæ virtute igneâ non feruantur, vt patet ex senibus, cum calore naturali, vt quondam Dauid ipse, deficiuntur.

Animam quidam igneum vigorem adpellant.

Zeno Stoicus, Ignem. Cic. 1. Tusc.

Hinc Poetæ Prometheum fabulantur, ferulâ ignem è cœlo furtim terris intulisse, & luteum suum hominibus

hominis simulachrum illo animasse.

Cum enim in cœlo corpora omnia cœlesti igne animata vidisset, ferulam rotæ Solis admouit, eaque succensa ignem terris intulit, eoque luteum hominis simulachrum à se formatum ad vnguem, animauit: quod nostræ scripturæ dicunt: *Inspirauit Deus in faciem eius spiraculum vitæ &c.* Genes.

AVeteribus institutum est, vt sacramento ignis, & aquæ, nuptiarum fœdera sanciantur; quod fœtus animalium calore & humore corporentur, atque animentur ad vitam.

Lactant. lib. 2. de Instit. cap. 9.

Ignis elementum soli homini datum. Nos enim quoniam cœleste, atque immortale animal sumus, igne vtimur; qui nobis in argumentum immortalitatis datus est: quoniam ignis à cœlo est. cuius natura, quia mobilis est, & sursum nititur, vitæ continet rationem.
Idem, ibid.

Hinc mortuos, vulgò extinctos Latinè dicimus, metaphorâ ab igne ductâ, quasi viuat homo cum adhuc ignitus est; intereat, cum igne est destitutus.

Et nonnunquàm morientium animæ videntur emigrare, radioli, aut faculæ instar.

Vitalis spirituum vis

Flammæque, animæque vices & nomina supplet.

Interpres Bartalsij lib. 2. hebd. 1.

Virg. 4. AENEID. de Didone:

Iris dextra crinem secat: omnis & vnâ

Dilapsus calor, atque in ventos vitæ recessit.

Anima recedente corpus frigere, quid est, nisi testimonium locuples, animam ad igneam naturam accedere?

Et quid est Amor, cuius ope generamur, quàm
M 2 ignis

ignis quidam, duos sic uniens & copulans, ut unus
indè resultet? *Homo hominem generat, & Sol.*

Pròu. est: *Ignis media vita.*

Quàm multa animalcula videmus nasci, è hinc
cadaveribus solis ardore calefactis.

Imò fuère, qui homines primos sic natos affu-
rint.

Anaximander nescio quis Milesius, & Empedocles
in hac hæresi fuère.

* iij. *Puritatem. Aer, Aqua, Terra putrescunt, cum sunt
Ignis partus, ait Arist. lib. 4. Meteor. c. 1.*

Ignis verò vnus non putrescit, quia est calidissi-
mus, siccus, & incontaminatissimum omnium ele-
mentorum, adeò vt Ignis symbolum vt ipsius purita-
tis. Aegyptij enim hieroglyphicis suis rem puram, imò
fordes omnes depurgantem, expressuri, Ignem pin-
gebant.

Puritatis argumentum est, quòd vnicum elemen-
torum nihil nutriat.

Item quòd illabatur & penetret, vniuersa.

Imò omnia purgat, & ἀγνιστικόν quoddam est, id est,
purgandi vim habens.

Excoquam ad purum scoriā tuam.

Ignis metalla, quæ non vorat, purgat. Aurum enim
ignium vi fieri purius nemo ignorat.

Ignem quoque purgatur ager tenticosus.

Fulgure percussam animal venenosum, veneno
exuitur. *Seneca Plin.*

Ignem sunt lustrationes, & Februationes.

Purgationes, quas catharinos vocant, non citra ignem
fiunt.

Plin. lib. 26. hist. nat. c. 27. *Pestilentia, qua solis obscurati-
one contrahitur, ignis suffitum multo formiter auxiliari
certum est.*

Ignibus purgatorijs etiā nunc scoriæ peccatorum
no-

nostrorum post hanc vitam excoquantur.

Nouissimè & *seculum per ignem* purgabitur, vt olim Pentapolis Sodomorum.

Matth. 3. *Ipsè Christus baptizabit vos in Spiritu S. & igni.* Quo ex loco Seleuciani & Hermiani quidam Hæretici crediderūt, ignem Baptismi esse materiã, & in ipso baptizabant. *Vide Alfonso à Castro tit. Bapt. har. 1.*

At quid Diuinitate ipsa purius aut simplicius?

Ergò rectè in Igne datus Spiritus S. Deus.

* *iiij. Nobilitatem.* Est enim elementorum sublimissimū, vt cui cætera, quasi in subsellijs & ad pedes, subsidunt, aut subiacent, quodq; si aliis fortè per vim aliquandò supponi cōtingit, per media ipsa vi maiore perrūpit, donec in centrum, velut in tribunal ac quasi solū suū, ascēderit ac resederit, vndè cætera despicit.

Dionys. Hierarch. Ang. c. 12. *Ignis est renouatiuus omnium, natura custos... non recipiens ignominiam minorationis.*

In Igne principium virtutis motiuæ, mouet enim se & alia, ipse à nullo inferiori se mouetur.

Ignis in rebus omnibus est inclusus, etsi minimè id appareat, quod ex forti corporum collisione euidentur, sic enim Ignis excutitur, & ex lapidibus, & ex ferro, ex ossibus, imò verò & ex aquosis nubibus, vt patet ex fulmine.

Quis nescit, non modò nobilis, qui apud Paradinū viderit Symbolica Insignia Philippi Burgundiæ Ducis, nempè Igniarium è filice ignem excutens, & inscriptionem eius istam legerit, *Antè ferit, quàm flammam micet?* aut duo ligna laurea, in modum Crucis deussata aut S. Andreæ (vt vocant) transuersa, ignem confictu emittentia, cum hâc epigraphe: *Flammescit vterque?* sed etiã rusticus quiuis rusticissimus?

Lapidum enim collisione, quis non in agro ignes

*Suscitat extinctos, folijsque & cortice succo
Nutrit, & ad flammam animam perducit anili* Gal.
lib. 8. metam.

*Vide symbola Heroica M. Gulielmi Paradisi
pag. 45. & 49.*

Collisi inter sese durius duo laurei bacilli, *per*
concussu reddunt (si Plinio creditur.)

Idem præstare Leonis ossa plerique autumant.

In Terrâ, in Aquâ, in Aere, in Aethere quorundem
demus illum emicare, & existere, concussione
concurssione duarum rerum violentiore,

Confrictu quamlibet lento, sed diuturniore, nihil
non incalescit.

An non ergo ille verum simulacrum Dei, *subli-*
missimi, nobilissimi, motoris omnium primi, *quo*
omnia, per quem omnia, in quo omnia, & qui in omni-
bus est incircumscribitus, nulli visibilis, nisi per esse-
ctus? qui fons nobilitatis rerum omnium est?

* v. *Actionem potentem, ac multifariam, Virtuosam,
pulchram, & utilem te creavit Altissimus, aiebat D. Frac.
Bonau. vit. c. 5.*

Nihil non Igne domatur.

Excoquit saxum violentus Ignis. Pontanus.

*Ignis item liquidum facit as aurumque resolu-
cretius lib. 6. rer. Nat.*

Ferrum, chalybemque non modo mollit, ceram
ac ductilem reddit, sed etiam liquat, ac (si foret
salutaris) reddit potabilem, ac fluentem.

Perpetuo alioquin duratura, dum immobile sa-
xum

*Accolet, Imperiumque Pater Romanus habebit, ignis
edax penè momento euerterit, contriuerit, haufe-
rit.*

Quot sylvas, quot palatia, quot templa, quot ar-
ces, quot vrbes heluo iste gulosissimus, iam olim-
que

que sic absorpsit, vt, vbi fuerint, ne ex vestigijs quidem possis agnoscere,

Ecquanam de re dicas:

Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes.

Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas? Oui.

in fine Metam.

Prouerbio nostrate rectè dicitur: *Post Ignis grassationem, nullas superesse reliquias.*

Incenſe vrbis domos, opesque ignis auarus habet, quas nunquam ex aluo infernè aut supernè sit reiecturus, aut ad fundum fæcem vllam remissurus.

Nil sic mortales vti incendia reformidant, & illas Samsonis faciferas vulpes, per fata domosque grassantes. *Iudic. 15.*

Ignis in Ioabi segetes ab Absolone iniectus, cogendi eius & postulata extorquendi vim habuit. *2. Regg. 14.*

Nihilominus si destruit; adificat quoque, & mutat quadrata rotundis. Horat.

Bartalsius Poetarum Gallorum facile princeps, Ignem scitissimè vocat *Alchymistam, Fabrum, Co-*

quum, Chirurgum, Fusorem, Aurifabrum, Tormentorum matorum vel artificem vel explosorem,

Omnipotentem, Omnifabrum &c. Gul. Bart. hebdom. 1. lib. 2.

Succurrit mirari, nihil penè non Igne perfici. Plin. li. 26. nat. hist. c. 26.

Sustuleris Ignem, aut omninò toto (si fieri posset) orbe extinxeris; tum vnà omnes artes, omnes homines, plantasque sustuleris.

Hinc, *Exulibus Ignis & Aqua interdici solebat, quos mori Reip. expedisset.* Lactant. li. 2. instit. c. 9.

Quid igitur Deo similius Actori, Auctori que omnium? *sine quo factum est nihil.* Ioan. 1.

Ioan. 15. *Sine me nihil potestis facere.*

Sap. 7. *Omniū artifex docuit me Sapientia.*

Luc. 1. *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

* 2. *Persona Spiritus-sancti, ratione* { 1. *Amoris;*
2. *Sterilitatis;*
3. *Consubstantialitatis.*

* *Amoris.* Nam amor eleganter ignis dicitur.

Occultum inspiret ignem. Virg. 1. *Aeneid.*

Meus ignis Amyntas. Ecloga 3.

Ignem veni mittere in terras, &c. Luc. 12.

Spiritus autem Sanctus dicitur mutuus Amor Patris & Filij, vel procedens per amorem Patris & Filij, vel utriusque charitate nos coniungens.

D. Aug. lib. 6. de Trinit. c. 3. *Spiritus-sanctus est summa charitas, utrumque coniungens, nosque coniungens.* Vide Mag. sent. lib. 1. dist. 31. §. L.

Amoris casti & sancti Spiritus-sanctus per gratiam effector est, & (ut profano vocabulo pie abutar) Leno est sanctae charitatis; Cupido castus; sanctus cordium Incendiarius; Dei cum hominibus, & hominum inter se paranympus.

Et tui amoris in eis ignem accende, clamat ad illum mater Ecclesia.

Item; est forma atque exemplar Amoris perfectissimum. Ars bene amandi, & formula.

* ij. *Sterilitatis.* Etsi enim Ignis, vitae omnium, (uti dixi) causa est, non tamen materialis, nec ferax, ut caetera elementa. Hac enim nihil Igne sterilius. Fructu caret & foetu.

Gignit Terra, gignit Aqua, & hausto Aere omnia animalia viuunt; at secundum materiam quid nascitur, aut nutritur ab Igne? Ne ipsa quidem Salamandra.

Hinc quidam ausi vocem Ignis ita deriuare ab In priuatiua praepositione, & gigno, quod scilicet in Igne nihil nascatur.

Itaque

Itaque & illum Vestam virginem veteres adpel-
larunt.

Lactant. lib. 1. Institut. c. 12. Idcirco virginem putant
Vestam, quia Ignis inuiolabile sit elementum, nihilque
nasci possit ex eo, quippe qui omnia, qua arripuerit,
absumat.

Nec tu aliud Vestam, quam viuam intellige flam-
mam,

Nataque de flamma corpora nulla vides. O-
uid. lib. 6. Fast.

Sic in diuinis Spiritus sanctus solus nullam perso-
nam generat.

Personæ vni huic soli, in Trinitate, dicere affirman-
ter licet: Ego, qui alios parere facio, ipse non pariam,
dicit Dominus? Ego, qui generationem ceteris tribuo,
sterilis ero. Isai. 66.

In Spiritu-sancto vltimus est limes ac terminus
diuinæ seu generationis, seu productionis.

Tanquam sexagenario, lex Papia fibulam (vt sic
dicam) imposuit.

Spiritus quidem Domini, rerum initio, ferebatur
super aquas, quasi auis quæ incubat ouis, ad rerum
procreationem. Genes.

Et: Spiritus-sanctus superuenit in Mariam, & virtus
Altissimi obumbravit ei. Luc. 1.

Et: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius
omnis virtus eorum. psal.

Non tamen idcirco Spiritus-sanctus Pater pro-
priè dici potest, aut productor quasi è suâ substan-
tiâ.

Sed ne quidem Pater Christi ipsius dici potest, &
si, fide Apostolorum & nostra, is conceptus est de
Spiritu-sancto, natus ex Mariâ virgine. vide Mag. sen.
lib. 3. dist. 4. §. B. & C.

* iij. Consubstantialitatis cum reliquis personis,
M 5 contra

contra Macedonium Constantinopolitanum Antistitem, eiusque sectatores, qui Spiritum-sanctum creaturam esse tradebāt, & à productoris essentia remanebant.

Elias Cretensis comment. ad orat. 6. Gregorii de spiritu sancto. *Quòd eiusdem sit essentia cum Ino Patre, & illius Sermone substantiali.*

Deut. 4. *Deus tuus ignis consumens est*, de quo haec trium est dictum.

Effectis in Apostolis, nempe

Effectis in A- postolis, nem- pe	}	1. Purgationis;
		2. Eruditionis;
		3. Amoris, & vnionis arctissima cum Deo;
		4. Vnionis, seu Concordiae.

* i. Purgationis à peccatis; Ignis enim (vti audistis) & purus & purgans.

Vt Ignis cremat, purgat, calefacit, & illuminat; sic Spiritus-sanctus, cremat peccata; purgat corda; calefacit voluntatem, & illuminat intellectum.

Baptisabimini spiritu S. non post multos hos dies.

Excoquam ad purum scoriā tuam.

Elias Cretensis comment. ad orat. 6. Greg. Naz. de Spiritu-sancto. *Quòd spiritus sanctus vim purgantem creffasque res & prauas habitus absorbendi habeat; sicut ignis materiam auro non cognatam absorbit.*

* ii. Eruditionis, seu illuminationis intellectus, quam lux ignis significat.

Ioan. 14. *Paracletus Spiritus-sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis.*

Psal. 148. *Spiritus tuus bonus, deducet me in terram rectam, instar columnæ ignis, Israelitas in deserto noctu dirigentis; aut Phari, errantes in mari ad portū reuocantis.*

Psal. 50. *Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi.* Chri-

Christus multa gessit instar prudentium Imperatorum. Ut illi claufas aliquandò dant litteras & leges Tribunis, & Centurionibus, sed non antè resignandas aut legendas, quàm eò ventum sit, quò est decretum (quod Amilcar Pœnus aliquando in nauali expeditione fecit:) vel tabellas pomi citrini succo scriptas, cuiusmodi scriptura non apparet, quòd alba sit, nisi postquam est igni admota; Sic Christus multa hæcenus dixerat, & velut tabulis animorum Apostolorum suorum inscripserat, quæ nollet tamen ipsis omninò aperta esse aut planè intellecta ante certum tempus, aut quæ certè ipsi legere aut intelligere, præ mentis hebetudine ac ruditate non possent. Itaque hunc ignem Spiritus-sancti hodiè misit, & eorum pectoribus, quasi tabellis citrino scriptis, admouit, & ut interpretè dedit, cuius ope legere tadè atq; intelligere, sacramentosas & occultas illas litterarum suarum notas possent, & earum *signacula soluere.*

Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea, aiebat de lotionè pedum. *Ioan. 15.*

Docentur sæpè & discere coguntur pueruli verba & res nondum intellectas, sed quas adultiores facti intelligant.

Et fuerant præterea adhuc imperiti rerum multarum, Apostoli, quarum ut apud incapaces bardosq; Christus nullam voluerat facere mentionem, curam earum totam Spiritui-sancto suo tempore referuans.

Io. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modò.

Noua quoque monstra hæreseon & opinionū erant suboritura: novos labyrinthos erant Dædala philosophorum & hæreticorum ingenia excitatura.

Noui casus, nouæ quæstiones, nouæ perplexitates, passim toto orbe erant emersuræ domi-
foris

foris nouæ disputationes, & bella vocalia cum Philosophis nascitura adhuc inexpertis, quibus non per domandis, soluendis, ac superandis Apostolicis illucque, quasi noui Hercules, destinabantur.

Huc ergo lux ista ipsis hodiè illata est, huc iste missus est, cuius ineffabili potentia mox factus ex bardis heri & rudibus, hodiè doctissimi, vultu Sorbonâ doctiores, & ipso Salomone scientiores.

Chorus ille tunc factus *sapientia dux est, & sapientium emendator.*

Impletum tunc illud: *Dabo vobis os, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri.*

Et illud: *Tibi dabo clauis regni calorum, & quocumque solueris super terram &c.*

Est enim & *clauis scientia*; clauis profectò regia, vel domesticorum communis (vt vulgo vocant) omnia æquè ostia familiæ totius aperiens, non aurea illa quidem, id est, eloquens scientia, sed ferrea, id est, scientia solida, eademque commodissima. Quid enim prodest aurea, si non aperit quod volumus? quid noceat plumbea, si aperit?

O viros exiguâ suâ operâ, ac nullo pretio derèptè doctissimos. &c.

Nobis non iacet in molli veneranda scientia lectis

Vt nec per ventos assa columba venit.

Ex nobis qui studet optatans cursu contingere metis,

Multa tulit, fecit que puer sudauit & assit:

Abstiniuit Venere & Baccho. Qui addit scientiam, addit & laborem.

Ex quo fit, vt etsi Apostolorum eruditio fuerit vberior, mirabilior, & certior; nostra tamen sit fortior, ad meritum vtilior, & gloriosior, quâ ferè differt virginitas hominum, ab illa Angelorum.

Res ista ipsis accidit non parta labore, sed infusa, & obtrusa.

Quæ constant, aut accidunt pretio aut labore magno, magni fiunt.

* iij. *Amoris, & vnionis cum Deo arctissimæ.*

Ereçta tùm phratría seu *societas ardentium*: institutus Ordo Seraphinorum terrigenarum.

* 1. *Ne deinceps ipsi peccarent, qui compescere peccata tenerentur, auerruncare, atque eruderare vastum hunc, & iamdiu senticosum, mundi agrum.*

Ne suis & ipsi sordibus, & quasi fimo, Augeæ stabulum triginta totos annos irrepurgatum, quod repurgandum suscipiebant, id est mundum vitiosissimum, inquinarent.

Constitui te, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plantes. Ierem. 1.

Et certè, exindè lætaliter peccasse Apostolos, negant vniuersi.

Decuit. *Carere enim debet omni vitio, qui in alterũ paratus est dicere.* Cic. in Sall.

Loripedem rectus derideat: Aethiopem albus.

* 2. *Vt patriam, & omnia pro Christo relinquerent, tota deindè vita, toto orbe peregrinaturi, & velut perpetui exules futuri, ob Euangelij vbiq̃ disseminationem, quæ sunt ingentis in Deum amoris argumenta.*

* 3. *Vt Christo vni, non sibi rebus omnibus gerendis studerent; Christo, nõ sibi vrbes, populosq̃ acquirerent; tædia pascendorum gregum fortiter deuorarent, &c.*

Gregem, non se pascere: homines, nõ res hominum quærere, aut saluos vellent.

Petre amas me? pascere oues meas.

* 4. *Vt mortis genus nullum pro Christo reformidaret, Petrus, Andreas, & Philippus Crucis; Paulus Capitis; Bar-ptolomæus decorationis &c. nõ odium omnium publicum & capitale pro veritate.*

Veri-

Veritas enim odium parit. Terent. in Andr.

Fatum nescio quem in Gallia dixisse bene
verbum vel Salomone sapientissimo dignissimum
& Sybillæ foliis verius, scilicet: *Quatuor Mater-*
bas reperiri, ex quarum tamen qualibet proles nascit
longè nequissima. Primam esse Veritatem, cuius proles
Ira seu Odium. Alteram, Prosperitatem, cuius proles
Superbia; Tertiam, Securitatem seu Confidentiam, cuius
proles sit Periculum; Quartam, Familiaritatem, qua
pariat Contemptum. Ex libello Italo-Gallico Fac-
tiarum, mihi pag. 38. 39.

Odiorum seminarium fecundissimum, prædica-
tio veritatis.

Gravis est nobis ad videndum, qui improperat nobis
peccata legis, qui contrarius est operibus nostris. &c. &c.

Eritis odio omnibus hominibus; scopus publicæ non
solum malevolentia, sed & maledicentia.

Et ex vobis morte afficient.

Ioan. 16. *Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbi-*
tratur obsequium se præstare Deo.

Non nisi valde ardentem amantium est, amati gra-
tia, in mortem certam, pudendam, & cum cruciatu
tolerandam ruere.

D. Chrysof. homil. de profectu Euang. *Amicus*
quãdo diuino amore & desiderio verè corripitur, ad vitam
huius vitæ se conuertit: sed sicut mente moti contem-
nunt ignem, & ferrum, & feras, & pelagus, & omnia:
ita p̄ furorẽ quodam maximè spirituali ac bonifissi-
mo insanunt, deridentes omnia quæ vident.

O si nunc periculo capitis mitras gereremus, con-
ciones haberemus, Missas celebraremus &c. quomul-
quisq; Episcopatum, vulgò bonum opus vocatum (v-
ti reuera est) tam ambitiosè desideraret, tam fidenter
prædicaret &c.

Quam paucos nunc videtis, aut auditis, vel ad fidei
deserto-

desertores, vel ad Turcas prædicandi Christi causa, periculo capitis, emigrare, vt olim sæpè Franciscus noster cum suis? Tepuit scilicet, & refrixit, imò glaciata nunc est in nobis Charitas Christi.

Ergò Apostoli, vt talia pàssim auferent, magnis amoris ignibus fuerunt incendendi.

Hodiè quilibet ex illo mystico Christi corpore, *venis*

Hausit amoriferos penitus flagrantibus ignes. Fr. Phil.

Inflammandi prorsus fuere amore Christi, & diuino quodam quasi furore dementandi, vt talia velent.

Quòd est sæpè militibus nostris aut mustum, aut vinum Hispanicum, aut ardens vinum, seu quamquam vitæ vocant, ad prælia aut velitationes audacius ineundas, liberalius bibisse; hoc Apostolis hodierna ista Spiritus S. receptio.

* *iii. Vnionis*, seu Concordiæ, in exemplum & tesferam domesticorum Christi; ad meritum; & ad omnium aduersorum atque aduersantium victoriam.

Nam Concordia paruæ res crescunt, discordia maxima dilabuntur, aiebat Rex Micipsa. *Sallust. in bello Iugurthino.*

Habet enim Ignis vim vnitiuam etiàm metallorū durissimorum, & quidem sæpè toto cœlo differentium.

Et fuit profectò in ipsis Apostolis deindè vnio summa, vt vt antè aliquandò dissensionibus contentissent.

Credentium erat cor vnum, & anima vna.

Omnibus Idem velle, atque idem nolle, quæ demum firma amicitia est. *Sallust. in Coniurat. Catilinæ.*

In orbe sibi dispertiendo lis nulla, non ob regiones alias alijs remotiores, tenuiores, steriliores, effertiores, intractabiliores, &c.

Qui-

Quilibet sibi decretam, quamlibet duram, perlibenter subiit prouinciam.

Cuiusque ipsorum, ad quemque, hæc vox erat *ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo: si tu dexteram tuleris, ego ad sinistram pergam.* Gen. 13.

Seniorem prouincias partiri patiebatur iunior, iuniorem præligere, senior hortabatur.

At dicas: Ecquænam (quæso) potissimè operatus est spiritus sanctus in Apostolis?

Dicam:
 { 1. Munditiem;
 2. Fortitudinem;
 3. Eruditionem;
 4. Eloquentiã omnilinguã, & ardentẽ.

* 1. Munditiem, per purgando à peccatis præteritis, & à futuris tuendo.

Induemini virtute Baptisabimini Spiritu-sancto non post multos hos dies. ex alto.

Sanitatis præsentis custos & auctor fuit, amissæ reparator Medicus iste.

Ignis iste pro sacro amuleto, & gestamine alexico ipsis fuit.

Necessariũ. Alioquã *ab immundo quid mundabitur?*

* 2. Fortitudinem, vt qui antea ad ancillulæ vocem, & mota ad lunam trepidabat arundinis vmbra, demiticeps non totius Concilii Ierosolymitani, non Neronis, & aliorum Tyrannorum terroribus tereretur.

D. Greg. homil. 30. in c. 14. Ioannis de die sancto Pentec. *Quales Doctores sancta Ecclesia ante aduentum huius Spiritus fuerint, scimus: & post aduentum illius, cuius fortitudinis facti sunt, conspicimus. Certè ipse pastor Ecclesie . . . quantò debilitatis, quantòque formidinis ante aduentum Spiritus fuerit, ancilla ostiariæ requisita dicat. Vna enim mulieris voce percussus, dum mori timuit, vitam negavit . . . Sed vir iste tantò formidinis, qualis post aduentum Spiritus existat, audiamus. Fit*

conuen-

emuentus Magistratus atque Seniorum : casis denun-
tiatur Apostolis, ne in nomine Iesu loqui debeant. Petrus
magna auctoritate respondet. Obedire oportet Deo magis
quam hominibus?

Transformatum illum ex foeminâ in virum dicere
aliquis possit, ex rimida oue in impuidum leonem.

Antè, dixisses eum Salmacidem Cariæ fontem, qui
effeminare viros dicitur, ingressum fuisse: post verò,
virum ex mero ferro factum in ipsa Lemno, & ipsius
Vulcani officina ac manu: ita tunc mollis & meticu-
losus, ita post impetum territus fuit.

Antè, oues oue duce procedebant; post, Leunculi
omnes, duce leone.

* 3. Eruditionem.

Ioan. 14. Paracletus Spiritus-sanctus, quem mittet
Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret
vobis omnia.

Act. 2. Et prophetabunt filij vestri, & filia vestra: &
iuvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri som-
nia somnabunt.

Oacula orbis repente facti sunt.

* 4. Eloquentiam omnilinguam, & ardē-
tem, constantem qua-
druplici miraculo

1. Notitiâ vocum propriarum;
2. Intelligentia significatorum e-
arumdem;
3. Aptatione organorum;
4. Suadela & Apophthegmatis.

* 1. Notitiâ vocum propriarum cuiusvis linguæ,
Hebrææ, Lat. Germ. Hispanicæ, Gallicæ, Schyticæ
&c. cum antè vix rusticè Hebraicè nōssent.

Illis deinde nec Lexico, nec Calepino vlllo, nec vl-
lius linguæ thesauro opus fuit. Ipse Spiritus-S. pro
Catholico pleniore, certè certiore, & tutiore, quâ sit
illud seu Balbi Monachi Dominici Ianuensis, (vt
vult Ioannes Myntzenbergius in dedicatoria Eroti-
corum opusculorum Ouidij:) seu Ioannis Ianuensis

N

(vt habent

(vt habet ipsa Catholici inscriptio) melioris theologi, quàm Grammatici; imò pro bibliotheca Prolemaica, seu Vaticana fuit.

Quilibet, bibliotheca quædam animata.

Quacumque linguâ loquerentur, tam præ omnia dicebât, vt primos eius linguæ autores diceceres.

Omne quod vocauit Adam anima viuentis, ipsius nomen eius. Genes. 2.

* ij. *Intelligentiâ* significatorum earundem. Non enim Apostoli vt pici aut psittaci non intellectas linguarum peregrinarum voces proferebant.

Non sententias loquebantur, quas ipsi non intelligerent, vt sæpè pueruli Scenici & Comædi, aut vt in templo illiteratæ Vestales, aut vt Eunuchus ille Aethiopiæ librum Isaia in rhedâ. *Act. 8.*

Legere & non intelligere, negligere est.

Quidquid quauis lingua legerent, audirent, intelligebant, intelligenterque dicebant.

* iij. *Apertione* organorum, vt faucium, dentium, labiorum &c. ad accentus benè pronuncianos, qui miram quandam in orationibus vim ac potestatem habent. Nam ita quisque vt audit, mouetur.

Habent enim linguæ singulæ, singula idiomata non modò dictionum & sententiarum, sed & locorum.

Stomachosè quædam Gentes, quædam stridulè, quædam caninè valdè, quædam serpentinè & sibilanter pronuntiant.

Ipsè elementorum sonus . . . aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur.

D. Hieronym. epist. ad Lætam.

Non facilè Gallus Leodicè aut Germanicè pronuntiet; nec contrà.

Fuisse ferunt, qui sibi dentes limari iuberet & æquari

æquari, & aptius Hebræa aut Græca pronuntiaret, tantum olim magnis viris discendi, & alijs proficiendi studium fuit.

Sonis homines, ut æra tinnitu, dignoscimus. Quintil. lib. ii. instit. cap. 3.

Quibusdam linguis pronuntiandis, vel exilitate, vel pinguedine, vel celeritate, vel tarditate nimia laboramus.

Quosdam accentus velut acriores, parum efferimus, & alijs non dissimilibus, sed quasi hebetioribus, permutamus.

Germanis in stomacho, Latinis in faucibus, Gallis in labijs summis sua loquentia.

Quædam linguæ verba ab imo pulmone, quasi trochleis tracta proferunt, & simplicem vocis naturam pleniore quodam sono, in faucibus circumlinunt, quod Græci *κατὰ πεδασμίνου* dicunt, ut ait Quintil. lib. i. Instit. capit. 8. ut ferè Germanica.

Quædam contra, toto penè ore inani & semiclauso, summis dumtaxat labijs sua pronuntiant, ut ferè Gallica.

Et ipsi, ut Catulo, est suavis appellatio literarum, & ut in Cetheo, suaviloquentia. Dulcis est illi, non latrans, aut exprobrans sonus.

Sed & quibusdam hominibus, naturæ vitio, accidit, non posse certas literas aptè pronuntiare, ut nonnullis serpentinâ literam S. alijs caninam R, quæ Demosthenes quoque laboravit, vndè ut linguam corrigeret, & quasi adroderet, lapillos acutiores ori ingerebat, & eos lingua voluens dicere domi solebat; quemadmodum etiâ, ut spiritus ei esset quàm longissimus, scandens in aduersum, continuabat quàm posset plurimos versus. Quintil. instit. lib. ii. cap. 3.

Memini quoque, me ætatis circiter 27. cum in me maior in concionando linguæ tarditas desideraretur,

conantem celeritati imperare, etiã calculos, aliquando duos, aliquando vnicum, aliquando abens, aliquando planos, quã lati erant, & subrotundos, quã longi, è via & arena sumpſiſſe, & totã Concione horariã, aut circiter de Paſſione Domini, ſed, quaſi frenum volubilitatis, in ore geſſiſſe, ſublinguaque voluiſſe; ſæpẽque alias lapillos acutiores & mordaciores ore inter colloquia geſtauiſſe, vt in Concionibus porrò valerem dictione expreſſiore, & etiam illis.

Ergò omnia loquelæ organa in Apoſtoliſ hodiẽ diuinitus ſunt recocta, reſuſcita, reſormata, quaſi reſtornata, & ſic aptata decẽti omnium linguarum pronuntiationi, vt porrò eos Gallicè loquentes, aut Sythicè &c. ibi natos diceret.

Indè patet: Nonne ecce iſti omnes qui loquuntur Galilæi ſunt, & quomodo nos audiamus vnusquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus? Act. 2.

Theophrasto omnes appellare licuiſſet, tam erat illorum eloquendi nitor Diuinus, vt ex eo nomẽ trahere potuerint.

Nunquam homo ſic loquutus eſt. Ioan. 7.

Non aliter Muſæ, non aliter Deus ipſe cum hominibus loquuturus, ſi contingat cum hominibus conuerſari, quod de Platone (opinor) aliquãdo eſt dictum.

Quantò Cicero reliquis Oratoribus melior, & Oloris ſeu Cygni cantus anſerino ſuauior; tantò Apoſtoli hodiẽ reliquis hominibus facti eloquẽtiores.

Auditores ſuos omnes, vinc̃tos catenis aureis ad Chriſti fidem pertrahebant.

*iij. *Suadela*, & vt in Periclis ore, quadam perſuaſionis Dea Pytho, in labijs cuiuſque hũc neceſſaria, vtpotè tot paradoxis Euangelicis mundo aliter longè perſuaſo perſuadendis, qualia ſunt: Eundem, Hominem & Deum eſſe: Natum eſſe ſemel ex Patre ſine

Matre

Matre; iterum ex Matre Virgine, sine Patre; Crucia-
rium, autorem salutis vniuersæ esse; Crucifixum, de-
cretum Iudicem vniuersorum; Beatos esse pauperes,
& pro Cruciaro illo morientes &c. Proh. paradoxa
multa, & admirabilia Ciceronianis illis, & Stoicis
longè incredibilia.

Sedeiusmodi *Spiritus-sanctus dabat eloqui illis.* Act.

Eloqui (inquam) id est, scite diserteque dicere.

Varablis annotat. marg. *Vox Græca significat pra-
clare & sententiosè eloqui:*

Non picarum instar garrere cæperunt, sed miran-
da loqui, sed quot verba, tot oracula edere.

Græcis est, pro eloqui, ἀποφθίγγειν; vnde apophi-
thegmata.

D. Bernard. . . *Venit Spiritus-sanctus super discipu-
los in linguis igneis, vt verba loquerentur ignea, & legem
igneam predicarent.*

* Dixi autem quidem omnilinguem eloquentiam
omnium & singulorum, sed tamen fortè non parem
singulorum omni lingua, sed ea maximam, qua Gæs,
ad quam quisque esset destinandus, vteretur; etsi alijs
quoque linguis qui libet satis eleganter loqueretur,
ad transitus vbiq; commoditatem seu is. tatum, seu
22. seu 72. seu plures linguæ, toto, quam latè patet, or-
be terrarum, recensentur.

Michael Glycas parte 3. Annal. Hoc Spiritus-san-
ctus singulari quodam consilio sic administravit, ne qua
inter Apostolos esset eà de re discordia quò scilicet vni-
cuiq; abeandū foret. Ideoque singulis suā in linguā datā
est quædam quasi norma & regula. verbi gratia, Roma-
na vteris lingua? Romā igitur abito. Persicè loqueris? ad
Persas proficiscitor. Hanc igitur in certā linguā
regulam acceperunt. Rursum verò, quia Romam
profecturis per nationes multas iter faciundum

erat: iicirò linguas alias, tanquam opitulatrici mō-
ris, accipiebāt, quum illam primam ordinationis quo-
co haberent. Videmus enim singulos Apostolos etiani-
uersis vsos fuisse linguas, vt quibus varia nationes per-
grāda fuerint. Licet hoc de Pauli verbis hisce colligat
go Deo meo gratias, quòd magis, quam vestram quòque
linguas teneo peregrinas.

Idem ibid. Quindecim verò linguarum dona tunc ac-
ceperunt Apostoli, (quemadmodum Chrysostomus
quit) ad vsum illorum, qui presentes erant. Quid enim
opus fuisset linguā Persicā, vel alijs, non presentibus
vt erentur? Et fuerunt omninò linguas quindecim propte-
rea, vt hinc intelligeretur Sacrosancta Trinitas et
citas, cum ministris duodecim coniuncta. Videre
vat Petrum, qui Galilaeus esset, Romanā linguā
quam nunquam antea discendo percepisset: itidemque
singulos reliquorum peculiari quadam lingua loquen-
tes.

Quindecim tantum ponit iste, forsità quod quin-
decim tantum nationes, prater Iudaicam, in Actis
Apost. memorantur tūm dixisse: nos audiuimus
quisque linguam nostram, in qua nati sumus. Act. 2.

Nemo enim rectè putarit, nō plures esse toto orbe
nationes, aut enumeratione illa, aut verbo in-
tus: Erant autem in Ierusalem habitantes Iudaei, im-
ligiosi, ex omni natione que sub calo est. Act. 2.

* Nam plures esse constat, vel indè saltem, quòd
Mithridati, Regi Ponti, Romanorum hosti quondam
capitalissimo, duas & viginti linguas, quot nationibus
imperabat, traditur notas fuisse. Quintil. lib. 11. In-
stit. c. 2.

* Deinde; quòd verisimile sit, tot linguas diuer-
sas esse, quot fuerunt turris illius nominatissime
Babelis ædificatores, qui, confusione linguarum di-
uinitus immisā, cū antea esset tota terra labij vnus
& ser-

& sermonum eorundem, coacti sunt à tam minaci tantaque molis opere desistere, alijs alios non intelligentibus, ideoque his ita imperantibus, istis contraria agentibus; adferentibus his lateres, cum cæmentum adferre ab alijs; his trullam porrigentibus, cum malleum dare ab alijs poscerentur *Genes. ix.*

Alijs, ab alijs sibi tum illudi, opinantibus, & gravissimè indignantibus, *facta est contentio inter principes, & errare fecit eos.*

Discordia res maxima dilabuntur. Sallust. in Jugurthino.

Sed quindecim dumtaxat fabros, tanto operi adtollendo, adfuisse quis credat, Capitolio scilicet, ipsi Cælo, Cæli Domino, ac Cælitibus obponendo, ut cuius culmen ad cælum pertingere autores voluerant, quasi ad cælum per eam ascensuri, ut loquitur Sibylla: *sums crassitudo erat tanta, ut proceritatem obscuraret?* (teste Iosepho lib. i. Antiq. Iud. c. 4.)

Potius ingens operarum numerus, ut ait Iosephus ibidem.

Ergo & ingens quoque numerus linguarum.

Centum esse posse, videtur insinuare Virgilius, ubi ait:

Non mihi si lingua centum, sint oraque centum,

Omnia pænarum percurrere nomina possem. lib. 6. Æneid.

Maximè verò succrescet linguarum numerus, si cuiusque linguæ quælibet paulo illustrior differentia vel idioma, vna lingua censeatur. Nam vnius Græcorum gentis quinque sunt linguæ præcipuæ, Communis, Attica, Ionica, Dorica, Æolica, & diues ille Crassus inde laudatur, quòd cum Asia præset, quinque Græci sermonis differentias sic tenuit, ut quæ quisque apud eum lingua postulasset, eadem sibi ius redditum ferret. Quintil. lib. ii. Instit. c. 2.

Gallica verò nostra lingua, bone Deus, vocat linguas, id est differentias, dissecta est, & quidem tantas, vt alius alium populus non intelligat.

Est Gallica Francorum, est Gallica Picardum & VValonum (vt vocant:) est Leodienſium, eadem &c. vix à delicatis Francorum etiã vicinioribus intelligibiliũ, adeò vt Franciscus I. Rex Galliarum aliquandò mirãdo quæſierit, ecquo ex fonte ea Barbarum lingua scaturisset, & an à quoquam alio populo intelligeretur, aut exprimeretur? *G. Boucheu. M. no 3. vespertinarum, vespertinã 35.*

Septuaginta duas plerique numerant. Sed suble dice lis fit, de numero ipſo.

Ingentis tamen opus potentiæ profectò fuit, vno momento, tot linguarum peritos fecisse tot homines, antea tam bardos, quot in Actis Apost. receduntur.

Themistoclem miramur, quem *vnum intra annum optime locutum esse Persiè constat.* Quintil. lib. 11. instit. c. 2.

Nobis ætas tota conteritur, pauculis edificandis, sumptu & labore infinito, neque ferè vquam vlla tam perfectè discitur, vt à naturã nobis infra videatur, aut non perfacilè peregrinitas nostra aliena agnoscat. Vt simia semper simia, sic semper olet ac spirat vernaculum.

Theophrastus ipse Lesbicus, etiã postquam viginti totos (aut circiter) annos Athenis egerat, iamque eloquentibus accenseretur, vnde & illi Theophrasti nomẽ, quasi diuina eius dictio esset; tamen piscem emturiens & licitans, audiuit à muliere piscariã Atheniensi, vt prima verba protulerat: *mi hospes*, tanti omninò emes, non minoris, quo illa verbo peregrinitatem aliquam in eius sermone adhuc notari inſinuabat.

Et quàm pauci multas fimul linguas callent.

Fridericum quendam nescio quotum in Imperatoribus memorant, loquentem Græcè, Latinè, Hebraicè, Arabicè, Mauricè, Germanicè, Gallicè, Italicè.

Bodinus meminit viri cuiusdam Corcyra nati, (quò interpretare Sultanus Solymannus utebatur) qui exactissimè loqueretur Græcè, tam quomodo vulgus quam quomodò literati; item Turcicè, Arabicè, Mauricè, Tartaricè, Persicè, Hebraicè, Armenicè, Moscoviticè, Hungaricè, Slauonicè, Italicè, Hispanicè, Germanicè, Latinè, Gallicè. Proh, portentum ingenij, ac memoriæ. Totne ac tantarum rerum capax esse vnus hominis caput.

At tamen quid hic vnus inter tam multos vix trilingues, aut bilingues?

Et quàm immensi hoc laboris ac sumptus fuit.

Sed hodiè vno momento, plurimi bardi homines, ferè centum viginti, omnium linguarum peritissimi facti sunt, & vnà rerum omnium doctissimi.

Intrusa illis vel infusa derepentè summa rerum verborumque copia, Erasmicà illà infinities copiosior.

Conueniētissimè; vt, quemadmodum linguæ vnus in multas diuisio populos olim disgregarat, nunc linguarum omnium in ora paucorum hominum coitio & collectio, dispersos eosdem populos Christo adgregaret. *Contraria contrarijs curantur.* Greg.

D. Gregor. in homil. Pentecost. *Qui contra Deum turrim adificare conati sunt, communionem vnus linguæ perdidērunt: in his autem, qui Deum humiliter metuebant, linguæ omnes vnitæ sunt.*

Nihil enim tam potens ad conciliandos animos hominum, quam idem sermo, vt contrà nihil potens

tius ad eosdem auertendos, quam ipsa sermois inter se diuersitas.

Psal. 54. Præcipit a Domine, diuide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem & contradictionem in veritate.

Eccl. 28. Lingua tertia multos commouit, & auertit illos de gente in gentem &c.

Opus omnino erat donatiuo illo linguarum, tam ad ritè communicandum tractandumque cum tot Gentibus, quam ad irrendum, latendum, ac curò cum ipsis versandum, ne scilicet antè tempus primo quoque peregrino Apostoli verbo, ab aduersarijs deprehenderentur, atque anteuenirentur, Euangelij prædicatione nondum inceptâ. Etiam Bonis cautio conuenit. Omnia etiã tuta, præsertim in hostico, formidanda. Non dico, *si non castè, saltè cautè, sed castè, & cautè.*

Fuerunt tunc Apostoli ignitis illis linguis sic instructi, similes trecentis vulpibus incendiarijs Samsonis. Vt enim illæ Philistæis, segetes suas amprovisò incendendo, rem frumentariã debilitarunt, sic isti cautione magnâ Euangelio docendo, & amore Dei frigidus antea populos velut furtim incendendo, regnum Diaboli deminuerunt, Christi auxerunt.

Vel certè similes illi igni, quem in scrinio cum corona & peplo inclusum, muneris loco, Creusa misit Medea, quo ipsa cum tota Regia exusta est (qua de re Plutarch. tomo 2. vit. in Alexandro:) nisi quod ille nocuit, hic incredibiliter profuit.

III.

Quâ præparatione vsi Apostoli.

• Beneficium hoc sanè maximum & gratuitum, faciens ad habentis seu accipientis sanctitatem, & gratis datum ad Ecclesiæ ipsius utilitatem.

Gratia

Gratia pro rebus merito debetur inemptis.

At non tamen datum imparatis, aut indispositis.

Actus actiuorum sunt in patiente disposito, ait schola.

Sigillum sese quidem imprimere vult ac nititur, sed in ceram vel oris, vel auris, vel manus calore, aut vero igne tepefactam ac præmolitam.

Sol irradiare cuiusque cellulam paratus est, ita, sed si fenestra illi patent, & si obex nullus opponitur.

*Semina sparsurus terram præsulcat arator;
Orator primum verbis accommodat aures:
Pictor laugat, & sibi dedolat ante tabellam,
Quam Venerem adpingat, pulchrumque adiungat
Adonim. Ex nostris lusibus.*

Fax vini recipit ignes, ac sine alimento per se flagrat, ita, sed siccata, ait Plinius lib. 14. c. 20.

Apostolorum ergo præparationes fuere

1. Solitudo aut cum Probis conuersatio.
2. Sessio.
3. Concordias.
4. Oratio perseverans.

*1. Solitudo, aut cum Probis conuersatio. Ierosolymis enim, vel in cœnaculo, vel in templo ipso, orationibus addicti, curis sæculi valere iussis, suæ tantum professionis hominibus mixti degebant tunc. Apostoli, admoniti à Christo sic facere: *Vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Luc. 24.

Et erant semper in templo, laudantes & benedicentes Deum. Ibid.

Quantum hæc profit solitudo, vide in Monachua nostra in illud: *Ductus est Iesus in desertum.*

Ducant

Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.
 Ut qui amant, & tractare familiarius gestit, omnem tertium, quasi lupum in fabulâ, auersant: ita Deus ad hominem, & in hominem venturus. Gall. Prou. *Omnia tertius inturbat.*

*2. *Sessio. Impleuit totam domum, ubi erant sedentes.*
 Act.

Sedete in ciuitate &c. vt sup.

Qui enim sedet, est $\left\{ \begin{array}{l} 1. \text{Quietior;} \\ 2. \text{Seipso minor;} \\ 3. \text{Grauior & compositior.} \end{array} \right.$

*1. *Quietior. Sedent fatigati, vt Christus ad patrem.*
 um. *Ioan. 4.*

Ferix, à curarum mundi strepitu, illis præcepit sc. & sessio qualis erat Magdalene, audientis verbum Domini ad pedes eius è subfello, & qualis est Monachorum, sedentiariorum, & cellulariorum, orantium, meditantium &c.

Sedere enim significare solet mentis quietudinem.

Luc. 14. *Turrim ædificaturus prius sedens computat sumptus &c.*

Eccle. 38. *Sapientia scriba in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu, sapientiam percipiet.*

Carmina secessum scribentis, & otia quarunt. Quid. lib. 1. Trist.

Genes. 24. *Isaac egressus ad meditandum in agro, inclinatus iam die.*

Isai. 66. *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietum? versio communis: Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum &c.*

Vt ferè non nisi malaciæ tempore Reges & Proceres, maximè Heroinæ, petunt mare: nec nauim conscendunt cauti mercatores, iam vi tempestatis tremante vel in portu: nec equum insolentem, sed colu-

solutarium potius principes femine: sic nec Spiritus-
sanctus pectora curarum grauium & numerosarum
vndis agitata. Subsident ante necesse est.

S. Aegidius, non ille Atheniensis, sed Alsifinas, D.
Francisci socius, ita philosophabatur: Quemadmo-
dum Rex potens nunquam filiam suam, virgunculā
tenuerrimam, & charissimam, equo instar Bucephali
calcitroso & sternaci, sed cicurato & gradario, aut
mula tantum est crediturus; sic nec Deus gratiam su-
am homini Ardelioni, inquieto, & variè agitato. Di-
camus verbis ipsius: *Sicut Rex aliqui Magnus, si vellet
mittere filiam suam ad aliquem locum, non poneret eam
super equum indomitum, superbum & calcitrosam, sed
super equum mansuetum, & suauiter ambulantem; sic
Deus non ponit gratiam suam in superbis, sed in humili-
bus & mansuetis.* Ex lib. sentent. aurearum S. Patris
Aegidij Alsifinatis cap. 4.

Quidne Christus quidem ipse barbaro equo, sed
asina, & pullo eius insidere voluit, Ierosolymos re-
gè ingressurus. *Matth. 21.*

Sedendum, quiescendum, stagnandum.

Nimio plus sapio sedens, ait Plautus in Mostell.

Animus sedendo sit prudens, sedendo (inquam) &
sedando motus affectuum.

Cicero Academicum acturus sedere vult, vt sig-
nificet aliquid stabilius differi.

Iudices olim & nunc sedere soliti, cum quid deli-
berandum aut statuendum.

Sedebitis & vos: iudicantes 12. tribus Israel.
Matth. 19.

Sedemus & nos in templo caussarum Conscientie
vestrae auditores & Iudices.

Sedent & Patres Ecclesie in Concilijs, vnde voces
illa: sessio prima, sessio 2.

Sedet Pont. Max. in sede Petri. Hinc vox sedis Rō.
Boni-

Bonifacius in cap. fin. de sentent. & re iudic. in VI. *Sententia, quam scriptam edis, à Iudice litigatoribus non recitari, vel quam ab ipso stando, non sedendo, proferri contingit, nullus penitus est momenti.*

Tanti sedere est, etiàm in rebus humanis. *Omni- quàm sedero totus, cuius ne minima quidem portio sedet, in quo nihil tranquillum, nihil quietum, sedatum nihil, nihil ynquam in eodem permanens statum.* D. Bernard. in Eccè nos.

Variè motæ, & commotæ animæ vitiorum negotiorumque tempestate, & peripateticæ seu deambulatorices, & per omnia vagæ, omninò gratiæ Spiritus sancti sunt incapaces. *O sessio.*

Vel hominis, Iuuenta idè philosophiæ moralis incapax Aristoteli credita, quòd tot adhuc motibus est agitata, neque diu satis sedet, ideoque merito illud Bernardi vsurpet; *Nihil in me sedet, sed cum in motu sunt, omnia nutant, fluctuant vniuersa.* D. Bernard. vbi supra.

Cor impij quasi mare feruens, quasi freneticus, ac acutissimè febricitans.

Incredibile, vt commoneant hominem ambitio, auaritia, odia, libidines, &c.

Vel Delo insula sunt inquietiores, qui his agitantur.

Sedendum ergò cuique huc adspiranti, non tam vt hic pro concione corporibus sedetis, quàm animis, à curis multis, à vitijs maximè.

Quiescite agere peruersè. Isai. 1.

Sedete, Principes bellatores, à turbis, à bellis, vt quiescant plebeculæ. Poli estis, mundi que axes: nisi quiescitis, omnia moueri necesse est.

Motus, & sessio, aut quies populorum, ex motu est aut quiete Principum.

Patresfamilias, haecenus ad Indos vsque, irrequie-
ro diuitiarum studio, vagari soliti, iam sedete tandem,
& de anima cogitate, graues annis, & canis notabi-
les. *Sedete in ciuitate, &c.*

Adolescentes, haecenus importuni saltatores, ir-
requieti lusores, cursores nocturni &c. iam sedete,
recipite vos in secretius cubiculum honestarum nu-
ptiarum.

Apuleius lib. 6. *Luxuria puerilis nuptialibus pedicis
colliganda est, & colligenda.*

Adolescentulae, & matronae, haecenus ab omni na-
tione quae sub coelo est, cultum, & luxum mendicare,
& ad ostentationem tentationemque vagari solitae,
sedete honestate, ac mediocritate contentae. Estote
quod dicimini, Domifellae verae, a sedendo domi ita
dictae, vel Domicellae quasi domicolae, aut semper
domi & in cella.

Vique quod & seruis, & pecoribus, & agris ipsis ve-
stris requiem aliquam dabitur, nullam autem vobis
ipsis?

*Qui dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, &
requiescam?* aiebat Rex necessario occupatissimus.
Psal.

*Saltem Luce sacra, requiescat humus, requiescat a-
rator,*

Et graue, suspensio vomere, cesset opus. Tibull. lib. 2.
eleg. 1.

* 11. *Seipso minor & contractior penè dimidio, vel
certè pro sedis aut celsitudine, aut humilitate, quae
res est submissionis seu humiliationis sui symbo-
lum.*

Sederunt tunc Apostoli, id est, se quam modestis-
sime & valde submissè habuerunt.

*Psal. Qui emittis fontes in conuallibus. Per medium
montium pertransibunt aquae.*

Pfal. *Deus humilia respicit, & alta à longè cognoscit,*
 Psal. *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur*
Deus, ab eoque elongabitur.

Vt quibus vertigo facillè contingit, ægrè equis-
 tibus vtuntur, rarissimè in turrium fastigijs visuntur,
 sic ferè Deus animos odit sublimiores.

Vt gloria sequitur fugientem, sic Dei gratia se-
 mili facientem.

Sedendum ergò cui- } 1. *Corda,*
 que, id est, minoran- } 2. *Verba,*
 da & humilianda } 3. *Vestium pompa.*

* 1. *Corda*, vt, quasi poplitibus prioribus flexis, in-
 star equorum cicuriorum, tantùm Dominum infel-
 surum ephippio excipiamus.

* 2. *Verba*, ne hinnitu multo, & nostri iactantia,
 Domini aures obtundamus.

Afino, cogitabundo & somnolento animali, Chri-
 stus vehi maluit, quàm equo & sonipede, & fremete,
 & hinniente, denique plurimi strepitus & ostenta-
 tionis, tam sui, quàm sefforis.

Vix enim est quisquam qui non equo conscenso
 fiat superior,

Rarum quid *humilitas honorata,*

* 3. *Vestium pompa*, merum superbix vexillū, Deo
 odiosissimum.

Sit ephippiatus, sit egregiè phaleratus bucephala-
 lus, dum Alexandrum sefforem suum expectat; con-
 trà sit incultus, qui Spiritum-sanctum,

Super pullum asinæ olim sedit Dominus, *super*
quem ante nemo adhuc sedit hominum, infraxem,
 impexum, inepphiatum &c. Leuiter stratum dum-
 taxat rudibus Apostolorum vestimentis, vel quo die
 urbem regiam velut triumphans erat ingressurus.

Talem ambit Spiritus-sanctus.

Quemadmodum non opes iactant, sed pannosita-
 tem

tem suam ostentant, qui cautè mendicant; sic qui dona Spiritus S. affectant, corde, ore, cultu modestiam præferant.

Sic Deiotarus Tetrarches GalloGræciæ penè totius, Rex Armeniæ minoris, *depositis . . . regijs insignibus, neque tantum priuato vestitu, sed etiam reorum habitu supplex ad Cæsarem venit oratum, vt sibi ignosceret, & mox impetrauit. A. Hirtius lib. de bello Alexandrino.*

* iij. Grauior, & compositior. Hinc sedere, in Hieroglyphicis Maiestatem, & augustum honorem indicat, vt notat Pierius lib. 43.

Iocis ergò, ludis, choreis, incompositis motibus & moribus, leuitationibusq; omnibus valedicendum; cupidis gratiæ Dei nugæ & nuces relinquendæ, abijcienda cunabulariorum crepundia.

Hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat. Terent. in Andr. Act. I. Scen. 2.

* 3. *Concordia. Erant perseverantes vnanimiter.* Act. I.

Erant pariter in eodem loco, quod scitè vertit Arias vnanimiter, vti & ante eum Variabulus; alij *concorditer*, Galli, *tous d'un accord*. Omnibus idem animus, eadem Fides, Spes, Charitas. Non quot capita, tot sententiæ.

* j. *Adhuc recens erat scilicet illa Magistri sui lectionis: In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.* Io. 13.

Adhuc vltimæ lectionis illius syllabæ, & quasi Echo, in ipsorum auribus tinniebant.

* ij. *Et concordēs timor hostis circumfusi faciebat, & vita acta in hostico.*

* iij. *Deniq; res angusta domi, & ipsius per omnia communio, ac iustissima distributio,*

* j. *Bellorum enim ac iurgiorum seminarium, diuitiæ, vel inter Abrahamum ipsum, ac Lothū nepotem. Prou. Gall. Qui a terre, a guerre, id est, qui terram habet, bellum habet.*

○

* ij. *Me*

* ij. *Meum ac tuum, frigida verba, innumera quoque gignunt bella. Chrysoft.*

* iiij. *Iniusta quoque rerum dispensationes, questus & messes aureæ e Repub. collectæ, sunt pestes concordia, parentes repetundarum.*

Isai. 32. Opus Iustitiæ, pax, id est, Pax, est Iustitiæ illa.

Psal. Iustitia & Pax osculata sunt, id est, Iustitiam Pax consequitur, iniustitiam, discordia & bella.

Cic. 2. Off. Iustitia tanta vis est, ut ne illi quidem, qui maleficio & scelere pascuntur, possint sine vlla particulâ Iustitiæ vivere. Nam qui eorum cuiquam, qui vni latrocinantur, clam furat ar aliquid, aut eripit, is sibi in latrocinio quidem relinquat locum: ille autem, qui Archipirata dicitur, nisi æquabiliter prædam disperdat, aut interficiatur à socijs, aut relinquatur, quin etiam leges latronum esse dicuntur, quibus pareant, quas obseruent: ita, propter æquabilem prædæ partitionem, & Bargulus Illurius (al. Bargulis Illyricus) latro, de quo est apud Theopompum, magnas opes habuit: & multo maiores Viriatus Lusitanus &c.

Virga AEquitatis, virga regni tui, id est, Iustitiâ regnâ fulciuntur.

Vix quisquam tam mollis aut patiens, qui rem publicam priuatam fieri, diripi, aut iniquius dispensari non grauitè indigneretur.

Quis enim dissimulet, si iuxta Pauli sententiâ, Vinus esurit, alius autem ebrius est?

Si capite pingui & turgido, gracile sit corpus ac macilentum?

Spectatum admisti risum (imò fletum) teneatis amici? Horat. in Arte.

Queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. I. Cor. 4.

AEqua ergò rerum omnium dispensatio, prout cuius opus erat, facile Apostolorum conuentum concordem tenuit,

tenuit, concordia Spiritum- sanctum promeruit.

Concordiæ igitur, & parentis eius Iustitiæ seu Aequabilitatis prima cura sit, eandem gratiam affectantibus.

Psa. In pace factus est locus eius, id est, vel Pacis tempore templum eius à Salomone pacifico illo Rege Deo positum est: vel, ubi pax, ibi Deo habitare est iucundissimum. Illi Discordia, carcer, imò Infernus; Concordia verò, Paradisus.

Vbi charitas, aut Pax, ibi Deus est.

Quemadmodum in magnum hunc mundum Filius Dei ingredi antè noluit, quam esset, Iani portis iterum sub Cæs. Augusto clausis, pacatissimus: sic nec Spiritui- sancto libet in Microcosmū illū illabi, nisi tranquillum, & pacem altissimam cum omnibus studiosè colentem.

Quarum enim personarum eadem est natura; eandem & eadem sunt studia.

Et duorum amicorum idem velle, idem nolle. Pacificos vult Filius, Pacificos Spiritus-S.

Sicut ignis diuersione titionum extinguitur; sic Spiritus-sancti gratia, animorum discordijs diuertitur.

Non in commotione Dominus, sed in sibilo auræ tenuis. 3. Regg. 19.

Quid iuuat, Christianos in templa, in Comitia cōuenire corporibus, disiungi voluntatibus? Eodē monasterio capi, eadem mensâ sacrâ, profanâ uti, item eodem vestitu, fratres dici; nihilominus, canum feliumque instar, altercari, digladiari? &c.

In pace, in pace factus est locus eius.

* 4. Oratio perseverans. Erant perseverantes unanimiter in oratione, cum mulieribus, Mariâ matre Iesu, & fratribus eius. Act. 1.

Orabant, & quidem multi, ijque optimi, & Virgine

gine Maria quoque preces coniungente, & quidem omnes *vnanimiter*, ac *perseueranter*.

Sap. 7. *Inuocaui, & venit in me Spiritus sapientie.*

Impossibile est, multorum preces non exaudiri. D. Hieron. ep. ad Nepotianum.

Sic orare, est Deum, velut tota acie & effusis castris, impugnare & cogere.

Obruitur numero Deus: ac tùm sic pugnat, vt vincere nolit, vel non possit.

D. Leo ferm. 3. de Ieiunio septimi mensis. *Plenissima obtinebitur peccatorum abolitio, quando totius Ecclesie vna est oratio, vna confessio. Si enim duorum, vel trium Sanctorum pio consensu, omnia quæ poposcerint, Dominus præstanda promittit; quid negabitur multorum milium plebi, vnã obseruantiam pariter exequentes, per vnum spiritum concorditer supplicanti?*

Orant Apostoli, etsi antea sanctè Magister promississet, Spiritum S. propediẽ missum iri, vt eò citius aut libetius promissã representetur, quæ sic desideratur.

Orant, vt quã possunt, mitti mereantur.

Orant, vt digna venturi fiant habitacula.

Orant, ignosci, si quid est in ipsis, quod latet ipsos, Deo autem patet, quod possit tanti hospitis aduentum remorari. *Ab occultis meis munda me. psal.*

Propter David seruum tuum, non auertas faciem Christi tui. psal.

His artibus tale donatiuum impetratur.

Sic Superi rogari se volũt, sic cogi se gaudent Patres, Matres, Magnates, ad ea, quæ etiã alioqui datururi sunt.

Et profectò, vile admodum esse oportet donum, quod vel saltem peti non mereatur (ait prouerbiũ.)

D. Chryl. hom. de profect. Euang. *Si differt aliquando Dominus (exaudire orãtem scilicet) nõ id odio facit, neq; te auersatur: sed differẽdo, diutius te secũ seruare vult.*

vult. Sicuti & patres filios indulgentiùs amantes, quò illos diutiùs apud se detineant, quos desides vident, delicta opera morantur aliquid dari.

His aliisq; illicitis Apostoli Spiritum-sanctum ad se in hospitium suum adtraxerunt, vt ad eos, & in eos veniret, amictus lumine sicut vestimento.

Sic capitur Deus, sic recipitur, sic tenetur

Per vestigia ista antecursorum istorù eamus (Auditores) hæreat pede pes, & paria consequemur.

Palæ, & Mica.

* 1. *Quer*ipossit; An Apostoli deindè singuli, singulitantum linguis, vnus Græca, alius Latina &c. an singuli omnibus omninò linguis loquerentur?

Resp. Dicendum, singulos omnibus loquutos, vna tamen præcelluisse, vt indè agnosceretur, ad quam Gentem esset quisque aptiùs destinandus. *Mich. Glycas sup.*

* 2. *Quer*ipossit; An verè loquerentur variis linguis apud varios, cum opus esset, an verò tantùm vnica, id est, patria semper loquentes, à variis simul gentibus intelligerentur?

Seruatum certè Traiectesem Episcopum, hac Spiritus sancti gratia dotatum fuisse ferunt, vt prædicantem audientes alienigenæ diuersæque nationes, vnaqueque sua lingua loquentum putarent, nihil non intelligentes, quod ab illo esset prolatum. Marulus lib. 3. exemp. c. 4.

De B. Antonio Paduano, fratre ac Patre nostro, sic à maioribus nostris accepimus. Cum Papa Gregorius huius nominis IX. Romæ Iubilæum publicasset, Cruciatæ aduersus Mauros, qui tùm Terrâ-sanctam prohdolor, occuparât, declarandæ studio; tunc noster S. Antonius quodam die concionem habens ad populum

sanè valdè numerosum, mixtum Gallis multis, Græcis, Anglis, Italis, Germanis, Slavis, Hispanis, alijsq; exteris, ità ab omnibus & singulis, et si vna lingua loquens, intellectus est, ac si singulorù Lingua vernacula loqueretur, ingenti sanè omnium admiratione. Ipse Pontifex, qui & eam concionem audierat, sanctum virum *sanctam arcam testamenti* adpellavit. F. *Marcus Vlyssip. Ep. Portuensis, Chronicorum Ordinis D. Franc. tom. 1. volumine 2. lib. 5. c. 21. fol. 226.*

S. Vincentio Ferrario Dominicano, ea quoq; dignitas gratia collata fuit, vt cum, per varias regiones Valentinâ suâ dumtaxat lingua concionaretur, tamen singuli tam pueri, quam ætate prouecti, æquè eum intelligerent, ac si in singulorum patriâ natus fuisset, & ipsorum idiomate loquutus. Multi quoq; Græci, Teutonici, Sardi, Hungari, & alij alio cœlo nati, cum vernaculè tantùm loqui scirent, nec aliam, quàm patriam linguam intelligerent, cum alijs ad audiendû Sanctum concionantē concurrentes, cōcione peractâ falsi sunt, se singula eius verba percepisse, nō minùs, quàm si cuiusq; lingua loquutus fuisset. In ipsa Gallie regione, quæ nunc Britannia dicitur, sunt populi quidam, quos nostri Britones Britonizantes vocant, quorum lingua solis ipsis cognita est, quorù, multorum idiomata nec sciūt; nec intelligunt, & ipsi tamen quoque virum hunc Dei Valèrino suo idiomate loquentem distinctissimè intelligebant, & maximos ex eius doctrina fructus capiebant. F. *Petrus Rauzanus in vita eius lib. 2. c. 8. apud Surium 5. April.*

O mira dona Dei in hos duos socios Ordines, Dominicanorum & Franciscanorum

* j. *Quidni?* Si. n. olim vnicum manna omnem saporem continebat, & cuiq; sapiebat, pro adpeditu & merito; cūr non & eadem lingua cuique potuerit diuinitus intelligi?

* ij. *Et sanè res ea miraculi maioris fuisset, sed & quotidiani miraculi, nēpè toties quoties essent Apostoli loquuti peregrinis. Nām nil noui est, linguā hominis vnica variis idiomatis loqui; sed nouū omnino, eundem sonum, & verbum, pro tot aliis & aliis sonis & verbis, eodē instāti à tot Auditoribus accipi.*

Semel edoctis Apostolis variis linguis loqui, nullo deinceps aut paruo miraculo variè loquebantur.

* iij. *Deinde; expeditius id erat, ad conciones habendas.*

Nām cū sæpè contingat, vnius eiusdemq; concionis variarum linguarum populos fieri auditores, tūc vnica lingua loquentes, intelligentibus eos plurimis pluribus proficerēt, at contra necessariò eadem, alia atq; alia lingua, repetenda fuissent, nō sic, si vna lingua loquentes omnes intellexissent.

* *Respondeo igitur, Apostolos singulos variis linguis verè loquutos fuisse; Item vna tantum loquētes, ab omnibus etiā diuersissimarum nationum intellectos fuisse.*

* i. *Omnibus loquutos singulos ita probo.*

* j. *Nisi ita fuisset, ipsi ab exteris hominibus dicta, aut proposita, intelligere non potuissent, ac sic nec cū ipsis recipere, de quacumq; re aut dubio, tractare, ac resolvere, nisi forte per interpretem, quod sumptuosum & parum commodum fuisset.*

* ij. *Suspectos Magiæ Apostolos habuissent sui auditores, vt qui aliis sermone peregrino loquerentur, quem ipsimet ab aliis pronūtiatum non intelligerēt.*

Faciunt na intelligendo, vt nihil intelligant. Terent,

* iij. *Scribere ad Barbaras Gentes neq; legere, neq; intelligere possent, nisi vel simili aut maiori miraculo in scriptura Apostolica & in oculis Auditorū vt in sermone Apostolorum & auribus Auditorū, posito, vt scilicet & Hebraici characteres, & verba ipsa re*

eadem, tamen Græcis Græca, Latinis Latina, adp-
rerent &c. vel adhibito interprete, quod esset inco-
modum.

At miracula non sunt temerè neque ponenda, ne-
que multiplicanda.

Sed & frustra fit per plura, quod fieri potest per pa-
ciora, etiàm facilius, citius, & melius. Ergo.

* 2. *Loquentes* autem aliquandò linguâ unâ, di-
uersissimis tamen nationibus fuisse intellectos, sic
euidetur.

* j. *Actorum* i. dicitur: *Audiebat unusquisque linguâ
suâ illos loquentes.*

Sed hoc fieri non potuit, nisi vel singulis Apосто-
lis, altero post alterum, concionatis, aut vno eor-
um ac solo, in corona tantâ tam diuersarum Gen-
tium, reliquis tacentibus, concionante.

Non primo modo.

* Quia tam exiguo tempore, singuli ordine, om-
nium adstantium linguis loqui non potuissent.

* *Sed nec* tam diu aures patientes accommodarent
Auditores.

* *Neque satis* esset, singulos Apostolos tunc ordi-
ne audiri, Petrum linguâ Hebraica, Ioannem Græ-
ca, Iacobum Latina, ac sic de cæteris, ut singuli pos-
se loqui omnibus linguis ab iisdem illis Auditoribus
censerentur, vti censum tunc est, sed præterea sin-
gulos ordine, linguis omnibus & singulis, ordine
quoque concionari coram iisdem oportuisset.

At nullius aures, aut pectus tam ferreum, ut tam
multos vno die Concionatores, singulos tot ordine
linguis dicentes, pati aut ferre posset.

Vix Demosthenem & AEschinem vno die Athe-
nienses patienter audierint.

* *Deinde;* quæ tanta vel patientia, vel intelle-
ctus capacitas, ut vel rem vnâ tot linguis repeti,
ab

ab vno eodemque Concionatore tam Battologo, tolleraret; vel eundem, eodem die de 14. aut 15. argumentis varijs ac difficillimis, copiosè, subtiliter, & eloquenter disputantem capere, & assequi posset? quorum saltem alterum fieri erat nec esse, nisi vnicâ linguâ loquuti, ab omnibus simul Gentibus intelligerentur. Ergò.

* ij. *AElamitæ* aliter nõ caperent Hebraicè loquentem: nec Hæbrei *AElamiticè*, ac sic de cæteris; vel singulis Gentibus multùm perisset temporis, donec lingua sua aliquid audiret?

Ergò secundò modo contigit; vt aliquandò vnica lingua loquentes, æquè à diuersissimis nationibus simul intelligerentur.

* 3. *De lingua*, Vide Linguam Erasmi.

Item; de damnis, & commodis linguæ, *Vide Guevaræ nostrum tomo 2. epist. aurr. pag. 92. 98. 203. item in Oratorio Religiosorum cap. 20.*

De linguæ potentiâ vide apud nostrum Corneliû Mussum, *initio partis 4. Concionis hodiernæ.*

Textorem in *Officina tit. Taciturni, & tit. Homines libera & importuna loquacitas*, mihi pag. 1211.

Vt porcorû, imò & hominû valetudo bona aut mala, internoscitur linguæ cuiusq; adspectu; sic interna sanitas, & morbi, eiusdem linguæ auditu intelliguntur.

Loquela tua manifestum te facit.

Ex abundantia cordis, os loquitur.

De confusione linguatum, *vide Pererium tom. 2. in Genes. lib. 16. disp. 7.*

Prou. Gall. *Qui lingue hæ, a Rome va; id est, cui lingua non deest, Romam peruenit.*

* 4. D. *Bernardinus Senensis* noster, cum aliquandò Lucæ cõcionem haberet ad pop. visus est ciui cuidam religioso, ex ore eiaculari flammam ignis seu linguâ igneam

igneam, sesquicubitali longitudine, instar radij Solaris, ex quâ scintillulæ plures promicabant. R. P. F. Marcus Vlissip. Ep. Portuensis tom. 3. Chronic. Ord. Minorum lib. 2. cap. 12. fol. 113.

* 5. Iustiniani Augusti temporibus, dum contra Catholicorum fidem exorta à VVandalis persequutio Amiana in Africâ vehementer insaniret; quidam in defensione veritatis Episcopi fortiter persistentes, ad medium sunt deducti. Quos VVandalorum Rex, eos verbis ac muneribus flectere ad perfidiam non valens, tormentis frangere posse sese credidit. Nam cum in ipsâ defensione veritatis silentium indiceret, nec tamen ipsi contra perfidiam tacerent, non tacendo forsitan consensisse viderentur: raptus in furorem, eorum linguas abscindi radicitus præcepit. Res mira, & multis notâ senioribus, quia ita pro defensione veritatis, etiam sine linguâ loquebantur, sicut prius per linguam consueverant. . . . Hi itaque eo tempore profugit ad Constantinopolitanam urbem venerunt. Eoque tempore, quo pro exemplendis responsis Ecclesia ad Principem ipse transmissus sum, seniores quemdam Episcopum reperi, qui se adhuc eorum ora sine linguis loquentia vidisse testabatur, ita ut apertis oribus clamarent: Ecce, videte, quia linguas non habemus & loquimur. Videbatur enim à respicientibus, ut ferebat, abscisis radicitus linguas, quasi quoddam baratbrû patebat in gutture: & tamè ore vacuo plena ad integrum verba formabatur. D. Gre. li. 3. Dial. c. 33.

* 6. De Fausto Manichæo D. August. lib. 8. Cōfess. cap. 5. Nō parum existimari se voluit, sed Spiritu sancto, consolatore & ditatore fidelium tuorum, autoritate plenariâ personaliter in se esse persuadere conatus est.

* Origenes homil. 11. in Numeros in illud: Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer &c. Si hac omnia ad angelos quosdam magna virtutis referri cogit ratio veritatis: nonne eadem consequentia etiam qua de bonis, vel

vel Principibus, vel Gētibus conscribuntur, ad bonarū, vt supra diximus, virtutū Angelos, ministrosq; referrentur? sed & illud, quod in Genesi scriptū legimus, Deū, ad Angelos sine dubio loquentē, dicere: Venite, confundamus linguas eorum: quid aliud putandū est, nisi quod diuersi angeli diuersas in hominibus linguas operati sint, ac loquelas? vt verbi gratiā: Vnus aliquis fuerit, qui Babylo- niā tunc vni hominī impresserit linguā: alius, qui alij AEgyptiā: & alius, qui Græcā: & sic diuersarum gentiū ipsi illi fortasse principes fuerint, qui & linguarū ac loquelæ videbātur autores. Manserit autē lingua per Adā primi- tus datā, vt putamus Hebræa, in eā parte hominū, quæ nō pars alicuius Angeli, vel Principis facta est, sed quæ Dei portio permansit.

* 8. Hora tertiā diei factum hoc diuinum donati- um, aut circiter.

Iudei, vt horas noctis in partes quatuor, quas vigi- lias vocabāt, sic dies in quaterna spatia (quorū singula tres horas caperent) diuidebāt. Et primū quidē spatiū seu tres primæ horæ, Prima hora vocabantur, de no- mine primæ horæ. Reliqua tria spatia, de nomine ho- ræ vltimæ & præcedētis spatij, denominationē accipi- ebant, vt, verbi gratiā; quia hora Tertia Iudæorū finit primū quadrantē, secundus quadrans denominationē ab eā accipit, Tertia hora dicitur. Tertius quadrans hora sexta dicitur, de nomine horæ sextæ terminātis, & claudētis secundū quadrantē. Quartus quadrans ho- ra Nonā dicitur, de nomine horæ Nonæ, in quā ter- tius quadrans desinit. Et de hāc horarū nomēclatura & ratione, mentionem habes in historia Pasionis D. N. Iesu Christi apud Euāgel. Lalamātius medicus Heduus.

Baronius Car. to. 1. Anna! ad annū Christi 34. pa. 221. E- uāgelistarū testimonio exploratū habetur, cruci affixum fuisse Dominū ante horā sextā; nā post quā crucifixus est, ab hora sexta vsq; ad horā nonā, factæ sūt tenebræ Mar-

cus item horâ sextâ tenebras factas esse super vniuersam terram affirmat, qui & ait crucifixum Christum horâ tertiâ: cui cum aduersari videatur Ioannes Euangelista, quod dicat fuisse horam quasi sextam, cum eum Pilatus esset laturus sententiam; complures tamen antiquorum, quam recentiorum scriptorum, ad has solendas ambages, desudasse cognouimus: quorum omnium singulas hic de eâ re recitare sententias præmittimus illam tamen, quam veriores putamus, referemus.

Sicut igitur apud Iudeos nox in quatuor vigiliis, id est dies in quatuor horas seu stationes diuidebatur, sed diuersimodè quoque id effici quidam volunt, (Corn. Lanfen. concord. c. 142. & alij) diuidentes in hunc modum, dicentisque à diluculo vsque ad horam diei tertiam exclusiue, vt aiunt, horam esse Primam: Secundam, tertiam vsque ad horam diei sextam dicebatur ab his hora Tertia, eò quod à tertiâ initium sumpsisset: Tertiam vero partem eam, quæ ab horâ sextâ vsque ad nonam procederetur, Sextâ nuncupabant, quod similiter ab horâ sextâ inchoaretur: Quartam demique incipientem à nonâ, & vsque ad solis occasum perdurantem, Nonam itidem seu vesperam dixere.

Alij verò, & melius, vt nobis videtur, hanc inuentionem rationem numerandi quatuor illas diei partes, quæ volunt esse æquales, vt singula trium horarum spatio constituentur: eadèque non à principio, sed à fine nomen accipiant, sicque prima pars diei illa, à mane vsque ad tertiam diei horam producta, Tertia diceretur: Secunda, quæ ad sextam horam diei perueniens, Sextam nominaretur: Tertia verò pars diei, vsque ad nonam horam deducta, Nona appellaretur: Quarta, quæ vsque ad noctem durans, Vespera nuncuparetur. Quam sententiam vt veriores amplectimur, vt quam Petri Apostoli auctoritate firmamus: sic enim in Actis loquitur: Non enim, sicut vos existinat is, hi ebrj sunt, cum sit hora diei Tertia (Act. 2.)

(Act. 2.) Sanè quidem si (vt illi volunt) hora Tertia producebatur vsque ad Sextam; quid adeò mirum & inusitatum significasset Petrus, illos non esse ebrios, eò quòd esset hora diei Tertia, cum iam pransos esse ea hora, quæ terminaretur ad Sextam, potuisse, non sit dubium? vnde defensionem illorum, quòd ebrj non essent, Petrus, eò quòd tunc esset hora diei Tertia, in argumentum deducit, manifestissime significat, horam diei Tertiam esse terminum partis primæ diei, nec tertiæ horæ fines excedere. Quòd igitur Ioannes ait, fuisse horam quasi sextam, cum Pilatus &c.

Idem Baronius ibid. pag. 254. Quòd excipit Petrus de hora tertia: quid tam insolens mirumue videri debet quòd ad suorum excusationem adducit, eos ebrios esse non potuisse, quòd esset hora diei tertia? Nam (quòd & superius vidimus) cum apud Hebræos etiam singuli quique dies duodecim horis terminaretur; planè hora tertia, quartam diei partem continebat: cumque hora æstiuæ cæteris longiores esse solerent, quid tam mirum, inquam, nouiue si ea hora illi præsi fuissent, homines præsertim peregrini & piscatores? Qui hunc modum soluerit hactenus non inuenimus; sed perfacilis erit eius solutio, si nouerimus Hebræorum illam fuisse à maioribus traditam & vsu receptam, ac tanquam legem probatam consuetudinem, vt non liceret diebus festis cuiquam ante sextam horam prandere. Meminit eius consuetudinis Iosephus in vita sua, dum hæc ait: Plebs autem non assentiebat horum orationibus, & proculdubio exorta fuisset seditio, nisi concionem soluisset sexta hora superueniens, quæ nostros ad prandium vocare solet sabbatis. Tuba enim sonitu certas horas Hebræis significari solitas, alibi dictum est. Merito igitur Petrus excipit de hora diei tertia, cum ante sextam horam diebus festis prandere religio esset. Hæc ex alio loco etiam declarantur: imò ex his elucidatur alter locus Actorum (10.) quo dici-

dicitur: Ascendit Petrus ad superiora, ut oraret circa horam sextam: & cum esuriret, voluit gustare: parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus. Fuisse autem eam diem Sabbatum, quâ non nisi hora sextâ prandere licet, illud in primis persuadet, quod tunc pararentur quæ apponenda essent mensæ, quæ videlicet die Parasceue erant ad esum accommodata: nam quaratione eadem sexta hora illa parari potuissent, nisi fuissent pridie preparata: quod insuper dicat Angelus ad Petrum: Surge, descende, & vade cum eis nihil dubitans, & inferius Lucas: Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: planè demonstrat, illa ipsa die ob festum id facere nimis licuisse. Hæc ibi.

* 9. Beatus, quem tu erudieris, domine, & de lege tua docueris eum. psal.

Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis &c. Corinth.

An experimentum quaritis eius, qui in me loquitur Christus? 2. Cor. 13.

Glorientur Ethnici, hi Appolline, hi Mineruâ, hi Musis, hi Platone, isti Socrate doctore didicisse: Apostoli autem & Christiani, doctore intus Spiritu-sancto, & Deo Deorum.

Lactant. lib. 3. diu. instit. c. 16. Abijcienda est omnis philosophia: quia non studendum est sapientiæ, quod sine, ac modo careat; sed sapiendum est, & quidem mature. Non enim nobis altera vita conceditur, ut, cum in hac sapientiam quaramus, in illa sapere possimus: in hac vtrumque fieri necesse est. citò inueniri debet, ut citò suscipi possit; ne quid pereat ex vita, cuius finis incertus est.